

UNIVERSUL LITERAR

MARUS BUNESCU, FALEZĂ LA BUDACHI

In acest număr: GIB. I. MIHA ESCU, VICTOR EFTIMIU, VASILE SAVEL, ION PILLAT, DRAGOȘ PROTOPOPESCU, SANDU TELEAJEN, VIRGINIA GHEORGHIU, ARTUR ENAȘESCU, A. RANGAVIS, G. G. COSTIN, F. ADERGA, SYLVAIN LEVI, ION BAILA, RUD. A. KNAPP, GEORGE DIACU și N. N. TONITZA.

An XLII, No. 48.

28 Noembrie 1926.

Lei 5.

F R A G M E N T

In amintirea fostei noastre povești, frumos de dureroasă,
 Inchin acest pahar—gândindu-l—ca după cină copioasă;
 In chilioara mea de pace, obsesiunea ta, îmi pare
 Reminiscența amăgirii rămasă'n goluri de pahare.
 ...Te văd cu ochi-mi prinși de ceață, lipit de geam ca un strigoi,
 Schițând desertăciunea... umbra neînțeleșului din noi.
 Imperativ!.. te scurgi prin geamuri și'n inimă-mi năvală dai!..
 Te miri c'o regăsești tot goală!.. c'am mai păstrat un putregai!..
 Ce vrei!.. te-am așteptat atâta... și în adâncul omenesc
 Sau strâns atâtea vise ude, c'am început să putrezesc.
 Și tu n'ai mai venit! străină de ți-aș fi fost ai fi venit..
 Dar gândurile mele sumbre te născocesc la infinit;
 Te am și nu te am aproape. Sunt vrednică de milă!.. știu!
 Sunt jucăria unei umbre, sunt umbra unui joc pustiu.
 Singurătate!.. nesimțire!.. pământ ucis!.. copil învins!..
 In mine toată lumea moare, încet... înăbușit... prelins..
 De-aș povesti acum banalul prin care zilnic am trecut
 Și toate nopțile, din clipele din care nu ne-am mai văzut,
 Ar furnica din nou în mine — în ce-a rămas nevătămat—
 Aceleași chinuri, furioase de a le fi redeșteptat,
 Și nu mai vreau!.. destul!.. ajunge!.. cu ce-am plătit mai pot spera,
 Mai pot rădăzui uitarea!.. mai pot trăi!.. mai pot visa!
 Visa!.. or fi să dorm mai bine, să curm tristeți, păreri de rău,
 Să uit că—fără milă—viața!.. m'a zămislit și'n trupul tău.

VIRGINIA GHEORGHIU

Primăvară

Din tren, în zori, văd cerul ca o apă
 Prea limpede cu scoica lunii'n fund.
 Plopi nalți la luminișuri dau săncapă:
 Iscoade sunt și zările pătrund.

Spre Răsărit ard coifuri parcă'n pară
 De aur viu, lungi sulifi se aprind..
 De-acuma gloata umbrei o să piară —
 Arcășii tainici arcurile și prind.

Dar meri și peri și pruni de pe coline
 Răspund și ei, trăgând cu praf de flori,
 Și'n hăzait de gloanțe de albine,
 Desfășură un lanț de trăgători.

Podgoria'i toată nouri de șrapnele
 Incremenite'n aer de Prier.
 De raze fugărite, rândunele
 In escadrile răslețite pier.

E soarele biruitor, Cireșii
 Au ridicat, învinși, steag alb în vânt.
 Livezile își numără plăcșii,
 Un cuc dătează pacea pe pământ...

Lumină preatindeni! Primăvară
 Și verde proaspăt za un suflet nou
 Și mieii albi ca merii albi din țară
 Și pace'n gânduri vechi și'n grăul nou.

Și sus, pe zarca vremii, ca o dungă
 De mări albastre cu scipiri de nea,
 Bucegii necumții pe când se-alungă
 Și tren și triașveri și viața mea.

April 1926.

ION PILLAT

Asemănarea

Restaurantul, berăria și cofetăria „La Trandafir”, domina întreaga piață a târgului cu firma imensă în culori strigătoare; un trandafir alb (floare) ce se încheaga din spuma deasă a unui țap cu bere, iar toată această alegorie era încadrată în cuadrupla încolăcitură a unei perechi de trandafiri (cărnați) de pore, roșii, creți și cu dese puncte albe.

Cei cinci francmasoni, cum îi numea tot târgul sorbeau din foiturile lungi de juică sau din „princesele” de bere și ca de obicei, cu sgomotoasă veselie, comentau „piața” din ziua aceea. (Se înțelegea prin piață locul de plimbare al orașenilor Duminică, după sfârșitul slujbei, două ceasuri după ce se ridicau tarăbile abagiilor și ștergarele vânzătoarelor de zarzavaturi; — mai lămurit lumea ce se plimba agale de colo, până colo, toaletele cele noi ale cocoanelor, grupurile în care se strângeau după cum „criticile” din cursul săptămânii trecute le împinse spre una sau alta din cele câteva tabere ale orașelului).

Mesele celelalte priveau cu rece rezervă spre francmasoni; îi știau puși pe pricină și hotărâți să nu dea îndărăt pentru nimic în lume; apoi erau toți tineri, cu stare și cu școală, cu ocupațiuni și profesii de greutate în treburile locului. Li lăsau deci în plata Domnului, cu apucăturile și cu bățile lor de joc, care uneori făceau înconjurul orașului, speculate cu stăruință și metodă pentru partea lor convenabilă, de taberile interesate. De altfel grupul începuse să se destrame: Lungeanu se insurase, iar Mălăescu era gata, gata să-l urmeze. Mai rămăneau Smărăndache, șeful, cum îi spuneau ei — limba cea mai afurisită nu numai din orașel, dar din tot ținutul — și cei doi mănji, ultimii admiși în grup. Doamna Lungeanu nu „ieșise” încă, dar Lungeanu își prevenise amicii că îndată ce se va ivi în gura pieței îi va părăsi.

— Ce să-i faci moncher, obligații... mă rog, am intrat în jug... avis lui Mălăescu, până mai e vreme...

Deocamdată însă puterea obișnuinței îl ținea ținut lângă tovarășii bejiilor trecute și a celor mai nesărate glume.

Cocoanele soseau rânduri, rânduri dinspre biserică. Soții le lăsau întâi să se plimbe în voie, în largul pieței; le priveau de departe legănându-se două câte două sau mai multe, întorcându-se una spre alta, cu toată jumătatea de sus a trupului, în mișcări încete, fără a se privi totuși, căci privirea le aluneca necurmat spre „Trandafir”.

Pe urmă le făceau semn sau porneau să le cheme; altele mai îndrăznețe veniau dela sine, călcând voinicește și chicotind totuși de-atăta îndrăzneală.

Se așezau sgomotoase în jurul meselor și gustau cu poftă de Taștal deslăntuit, mițteii zemoși, această mare plăcere hebdomaderă, rezervată zilnic doar bărbaților. Piscate de amăreala acidulată a berei, fălcuțele fine trosneau active sub presiunea tocăturii; mâncările deacasă cu complicații și dechis în compoziție, ca pentru sfânta zi de Duminică, erau uitate astfel, de dragul acestor resturi de carne, trecute prin mașină și frământate în bicarbonat, căci toate devorau fără milă, ca împinse de-un avânt de răsbunare, momitoarea invenție birțăscă ce le lua bărbații din minți și-i trimetea acasă, la masă, târziu și insensibili la felurile domestice.

Soarele își ridicase capul de după case și pentru a feri clienții de ochii lui scormonitori, de vară, un slujitor cu cămașă

murdară, cu piept gol și părșos, învărtea boscorodind ceva, manivela din perete, pentru a desfășura lungile perdele răcoritoare. Picoli mărunți cu stropitori juguiate la vârf, descriau opturi de apă printre rândurile de mese sau pe marginea estradei de ciment.

În grupul francmasonilor se făcuse tăcere. Smarandache, urma să povestească un caz foarte curios... dragă Mișule, mai ales tu să ascuți să vezi ce interesant...

...Pe la Găești, cum spun, se urcă în tren, cine crezi?... cine crezi?... cine crezi?... (ii ia el la rând, pe fiecare din ascultători).

Francmasonii așteptau, minunându-se dinainte, căci Smarandache găsea totdeauna câte ceva neobișnuit de povestit și știa să înfățișeze lucrurile într'un chip cu totul aparte decât ceilalți:

— Madam' Lungeanu...

Mânjii căsară gurile: Lungeanu după ce privi mirat în juru-i, crezând un moment că soția lui a apărut pe neașteptate, strânse tare buzele și tuturor li se părură că aud un scârțâit de măsele.

— Să n'am parte să mă mișc, de-aici... Madam' Lungeanu în persoană...

— Se vede că nu ești în toate mințile... De când am luat-o, nevastă-mea nu s'a mișcat de lângă mine...

— Parcă spune cineva altfel?... il liniști Smarandache.

— Hm, asta-i telepatie curată, făcu unul din cei tineri.

— Ascultați, să vedeți... Așa... Am crezut întâi că sunt prada unui vis... vre-un fenomen de telepatie, vorba mănuzului ăștia. Doamna Lungeanu în persoană, ce mai tura, vura... Domnule, n'am mai văzut așa asemănare! Mă rog nici un milimetru diferență la înălțime, na, nici o santimă diferență la celelalte... cum mă vedeți și vă văd... De figură nu mai vorbesc: ochese, ochii cărbune, nasul ăla care tremură de... de... să mă... să-mi... ce mai la deal la vale... Și mă rog, eu care știam, care-mi dădeam bine seama, că nu putea fi madam' Lungeanu... eu însumi eram complet isbit de această nemaivăzută asemănare... Nu-i nici o supărare, dragă Mișule...

— Ce supărare, ar putea fi, rosti unul din ascultători:

Lungeanu cântări o clipă, încă neștiind ce atitudine ar trebui să ia. La urmă socoti că arătând necaz, ar întârta mai mult pe guraliv. Deci, gâsi mai nimerit, deși cam târziu, să se pornească pe-un răs sdravăn, din toată inima.

— Bată-te să te bată, da' cine vorbește de supărare măi dragă — și ochii lui se întoarseră nervoși și înfricați spre îmbucătura drămului, care vinea dinspre biserică. Până acum, povestirea lui Smarandache, nu avusese nimic, grav sau ofensator într'ansa. Cine știe însă ce-ar fi putut urma, așa că ochii lui se porniră să alunecă mai la fiecare moment, sperioși, spre locul apariției salvatoare, lucind ciudat și nestabil, ca două flăcări de lămâni, pe care un duh glumeț le suflă în răs. Asta nu-l împiedică însă, să adauge și dânsul, cu suficient curaj:

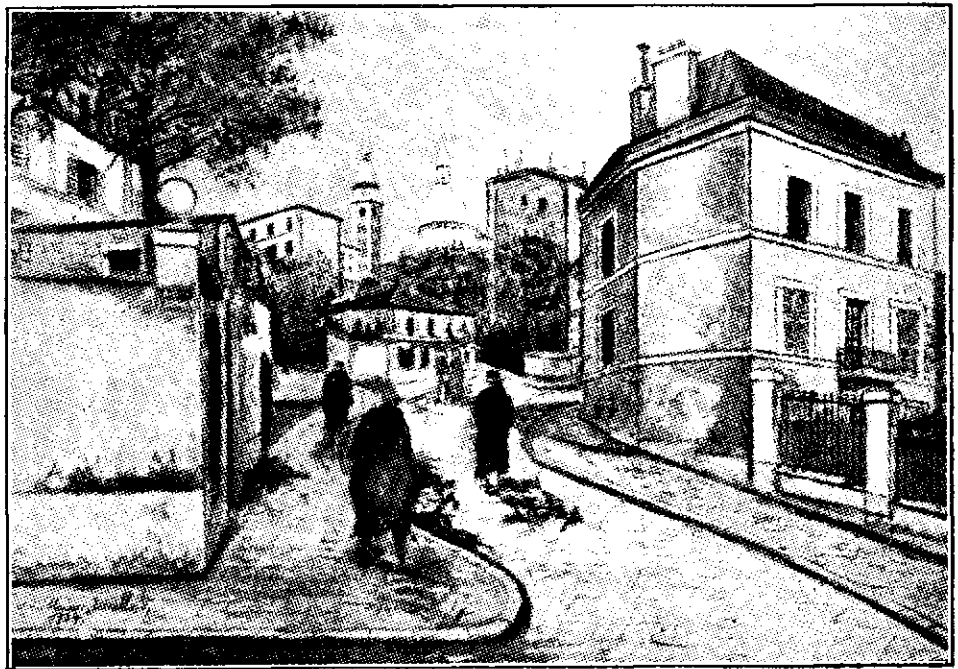
— Asemănări d'ăștia isbitoare, se întâmplă adesea. Mi s'au întâmplat și mie. Doar v'am povestit, cum odată, la București, la terasă, mă duceam cu bratele întinse, spre unul, de-am crezut că e frati-meu Ion...

Smarandache, încurajat de această confirmare și din ce în ce mai animat de amintire o luă în piept înainte:

— Tocmai! Tocmai la fel! Să vedeți lucru dracului. Mă spovedese la voi ca la niște duhovnici. Dar să le luăm toate la rând, după fir. Cum spun, domnișoara sau doamna... în sfârșit Lungeanca No. 2, mă țerți că-i zic astfel... pentru că mi-a ascuns numele până... până la urmă și nici azi nu-l știu cu toată că... dar mai bine la rând; se așază lângă mine, adică în fața mea... tentația, vezi dumneata sau ceasul rân... mă rog se întâmplase ca vis-a-vis de mine să fie un loc gol... Fași cere voie... Măi, si glasul nevastă-tii... ceva nemaipomenit! Și se așază: mișcările nevastă-tii, s'a aruncat drept în fundul canapelei și înainte ca să ajungă acolo, s'a și încrucisat picioarele unul peste altul... exact ca...

— De unde știi tu că nevastă-mea își încrucisează picioarele înainte de a se așeza pe scaun... Spun drept că n'am mai auzit niciodată să-și încruciseze cineva picioarele înainte...

— Cum, tu n'ai băgat de seamă? se

MAURICE UTRILLO: Piața „Rignano”

MAURICE UTRILLO : Stradă în Stains

minunează Smarandache, intrată, că Lungeanu rămâne nimit cu desăvârșire... -- Haide, nu mai face pe... râde el, spre a-i veni în ajutor, încât Lungeanu se simte nevoit să râdă la rândul său, spre a nu mai da — Doamne păzește! — Ioc la cine știe ce bănueli...

— Ascultă și nu mai intrerupeți, făcu Smarandache, nerăbdător... Cum știți pe la Găești se cam întunecă... Se așază și mă lovește cu piciorul... foarte nervoasă... identic...

— Smarandache, obraznic să nu fii...

— Dragă Mișule, eu tuc nu mai poate spune omul o anecdotă... Tu știi că nevastă-ta are piciorul foarte mobil. Este sau nu adevărat că atunci când stă pe scaun, stă numai piciorul peste picior și dă neconținut din piciorul dedeasupra, fie că e dreptul, fie că e stângul... Doamne păzește, eu nu vreau să fac glume stupide, am vrut numai să vă arăt obișnuitoarea asemănare... ca fizic vorbesc...

— Adevărat și eu am observat, interveni unul din mâinți...

— Ce-ai observat, tu, măi... nuțu neche?... Ce te amesteci unde...

— Ajunge, tăie semt Mișu, spre a curma definitiv o discuție atât de imposibilă — și începu să bată incert în masă, cu vergheta „plata”, înforcându-se plictisit spre locul pe unde avea să apară doamna Lungeanu.

Se lăsă brusc tăcere opacă în jurul mesei atât de vesele până adineaori, o tăcere în mijlocul căreia șgomotul de alături și de pretutindeni, cădea greu ca colții de piatră în apă adâncă.

Lungeanu nu avea astâmpăr pe scaun; și mâna lui renăscu spontan, crescând dela sine sbucniță și fără clip de oprire.

— Asta-i nerășinare, reîncepu cu voce înecată. Să mi se spună mie cum își ține picioarele nevastă-mea... cum... în fața domnule...

Și aci înghiți, mul după altul și din greu, șiragul de cuvinte neplăcute, pe care lălăzuia apă a necazului și le arunca în cumpăna graiului, la adresa fostilor tovarăși de glume și răutăți.

— De geaba te superi, interveni Smarandache cu zâmbet șret, căci își păstra bine sângele rece... E vorba de-o femece... una de pe drumuri, care în afară de-o asemănare întâmplătoare și curioasă, n'are nimic comun cu nevastă-ta... Un simplu fenomen de... ca să zic așa coincidență...

— Să mă slăbești cu fenomenele dumitale...

— Dragul meu, dacă-ai fi văzut-o... îți jur... îți... pe cuvântul meu... nu puteai avea altă... impresie... până la urmă, înțelegi...

— Smarandache, te rog... te conjur pe prietenia noastră, un cuvânt dacă mai scoți...

— Smarandache, spuse și unul din mâinți... continuă povestirea fără să facă aceste apropieri... cum să zic, aceste comparații...

— Pentru că o să completăm noi cu imaginația! răzni Mișu scos de tot din sărite.

Pe la mesele vecine se iscă mișcare, Mișu își înghiți din nou restul mâncii, ce-și găsi acum drum, doar prin ochii a prinsu cu care-și fulgera prietenii... Bătu nervos în masă. Plata dobitoacule! strigă cu atâta putere la chelnăr, că acesta cu greu se putu dumiri apei, unde trebuie să poarte comenzile cu care venise.

— Gata coane Mișule! asteptați și dy, o leacă... asigură el împăcinator, descărcându-și pieptul de orânduiala geometrică în care așezase paharele, fafurile și tacămurile. Dar când se desporă cu totul, o sbughii hojoste iarăși în ușa prăvăliei, strigând cât îl lua gura: „Numaidecât coane Mișule!” și încheie asigurările cu un „Vinec” decisiv, pe care-l aruncă meselor dinăuntru.

Mișu care-l urmărea cu ochii înecați de obidă și indignare și era gata să se ia după el ca să-l aducă doar cu un pumn la respectul datorit clienților vechi și statornici — surprinse pe cel mai tânăr dintre mâinți, făcând semne lui Smarandache. Părea că-i spune cu mâna și cu ochiul: — Lasă-l dracu! să plece, ne povestești pe urmă în tihnă...

Sângele repede al lui Mișu dădu atunci de tot în clocot.

— Ce tot îi faci semne mă neisprăvi...

Dar toți isbuciră în râs...

— Chiar că esti caraghios de tot, mă Mișule, începu pentru ultima oară Smarandache să-l liniștească. Acum tu oi fi vrând să slăm toți smirna...

Încălzindu-i-se porțița isbucirei, necazul lui Lungeanu crescu și mai chinător înăuntru. Privi îndurerat în largul pieței. Și melancolia maidanului îmens și rău pavat, împrejmuit de case bătrâne, cu cerdacuri strălucite și cu pereții boiți strigător de fără gust, îi crânceni și mai

mult durerea. De pe coperișul primăriei, un stol enorm de ciori, căzu ca un nor negru și greu, cu fâlfâit șgomotos pe dezolanta prăveliste. Mai mult nu mai putu suporta Lungeanu. Era gata să se ridice să facă singur plata la casa. Dar când își întoarse capul surprinse pe ceilalți spionându-i mișcările, cu coada ochiului, luând seama spre strada pe unde avea să apară madam Lungeanu sau lăsându-se, vădit plictisii pe spețea scaunului, ca să privească înăuntru, dacă vine sau nu chelnarul.

Mișu le ceta atât de împede curiositatea și neastâmpărul în ochi ca-i și vedea, după plecare, vârându-și urechile anoste în gura cu dinți înegriți, de tufan a lui Smarandache. Cu ochii șgâți vor sorbi cu toții vorbele imbecilului ăstuia de „prieten”, a cărui satisfacție nu stă în aventura propriei zisă, ce va fi avut-o, cât în plăcerea perversă de a fi avut impresia, până la urmă, canală. — că parțienă semăna până la confuzie cu soția celui mai bun amic.

Iar creșcutii ăstia, cărora de-abia le-a dat tudele, fără îndoială că un moment măcar n'au să vadă tabloul îndepărtat cu vag contur de analogie. Că dimpotrivă tot timpul nu va dăinui în mintea lor altceva decât modelul viu, pe care-l întâlnesc zilnic, femeia în carne și-n oase pe care o urmăresc desigur de multă vreme, cu pasul, cu ochii și cu gândul, dealungul străzilor, în cuprinsul odărilor cunoscute și de ei așa de bine — și chiar în intima toaletă a nopții.

— Hai odată chelnăr, strigă deastădată Smarandache, cu aer plictisit și acru.

Iar strigătul lui se infuze în sufletul lui Mișu, ca un ascutis cu cărlige. Cu cât se străduie să-i scoată adevăratul sens, d'n mintea bălănelnică, cu atât înțelesul lui slăbește și distramă.

Dar chelnarul se apropie.

— Gata coane Mișule...

Tăcere.

— Gata coane...

— De ce n'ai venit când te-am strigat? urele deodată Lungeanu și ochii i se bulbucau înfricoșător la chelnăr.

— Coane Mișule, nu mai mă țineți... nu vedeți că n'am timp...

— Haide marș! imbecilule... esti prea prost să mă supăr de răspunsul tău... nu mai plec...

Vădită consternare se zugrăvește brusc pe fețele nerăbdătorilor: aceiași lumini de înțelegere ocolesc masa, frângându-se dintr'un ochi spre altul, ca pe hârtie un poligon cu laturi neegale.

Smarandache începe să bată toba pe tăbăla de metal a mesei și flueră și aer fără noimă. Ceilalți caseă sau își întorc cu ostentație fețele spre mesele vecine. Doamna Lungeanu! strigă Smarandache cu isbucire de triumf rău reținută. Uite-o, a apărut! Pozi să te duci dragă Mișule, lasă că aranjăm noi cu consumația.

— Lasă-i nimereste ea și singură acasă. Mișu și-a făcut toate socotelile, va pune el deastădată pe Smarandache să povestească. În fața lui desigur, acela nu-și va permite prea mult. Pe urmă povestea epușată...

Îi păru rău de supărarea lui de până acuma: simți chiar un început de rusăie împurpurându-i ușor obrazul. N'a avut fact... a fost slab... s'a făcut de râs.

De aceea se simte nevoit să isbucnească într'un bobol fals și exagerat, privindu-și pe toți încoace și cum el i-ar fi păcălit...

— Ce chiar ați crezut cu tot dinadinsul că m'am necăjit? o potriveste el. Ia te uită la ei cum au rămas. Lasă dragii mei, nu sunteți voi în stare să mă necăjiți pe mine... Hai Smarandache, zii înainte...

MARGARETA COSSACEANU: POR-
TRETUL D-LUI C. DIAMANDI
Salon d'Automme

— Ce să zică?

— Povestește... cum a mers mai de-
parte.

Smarandache dădu plictisit din umeri:

— Am povestit, asta a fost tot...

Mișu se încrunță iarăși; dar tot are
puterea să rădă cu multă desinvoltură...

— Bine, bine! făcu el, limpezindu-și
grea privire și dibuind zadarnic o mână
de poșnaș.

— Bine, bine, dar hai să vedem... cum
mi-ai pus coarne...

Și aci răsă și cu mai multă poftă, plin
și puternic, privind-i iarăși pe fiecare
în parte, parcă să însuflețea fiecare
și îngăduința lui...

— Da nu ți-am pus dragă nici un corn...

— Bine, bine, firește... dar mă rog...
spune cum... cum ți-a cedat...

— Foarte bine, cum cedează ori ce fe-
mece...

Mda... va să zică tot ți-a cedat... hei, a-
tunci povestește-ne mă omule...

— Ce să-ți povestească Mișule? Ia lasă-
mă în pace... dragă...

— E hai mă Smarandache, ce sunt
măimănărețile astea... Poftim, spune mai
departe... Eu nu m'am supărat de loc... nu-
mai că ți-am atras atenția... că nu... că e...
că, da, e o margine... peste care...

— Ia lasă-mă cu marginele tale Mi-
șule, uite ți-a trecut nevasta spre casă...
poate vrea femeea să facă o vizită...
poate vrea să-i dai o bere...

— Nu prea bine să bea beri, te-asigur...
în ori ce caz are oroare, de cărciuma
asta unde mi-am pierdut atâtea vreme...
(apăsând) de pomana...

— Păi tocmai... du-le și vezi-ți de tre-
ba ta... ce vrei... noi, continuăm să ne pier-
dem vremea... tu ai alte obligații...

— Va să zică nu vrei să ne povestești...

— Doamne, Mișule... dar ce e cu tine...
du-te nenșorule acasă, că te-așteaptă...

— Ca să le povestești ăstora pe urmă...

— Dar lasă-mă Mișule, pentru numele
lui Dumnezeu...

— Păi vezi că ești pore...

Și îndată ce pronunță acest cuvânt, ca
la un semnal, Mișu se ridică atât de re-
pede, că toți ceilalți patru se simțiră ob-
ligați să-l imite cu același repeziciune,
Iar masa, în același moment se puse să
oscileze între ei, ca sguđuită de spirite.
Când Mișu își recăpătă puterea ochilor
orbită o clipă de perdeaua grea ce-i că-
zuse pe conștiință, văzu pe fiecare din
cei patru cu palarii în mână, apucat
zdravăn de toartă, întocmai ca și dăru-

gata să arunce; iar în juru-le, la me-
sele cealalte, toată lumea în picioare,
munc întrebătoare, guri crăpate de răs,
ca'n fața unei nouăți neașteptate și cu
totul plăcute, câte-va nutre antipatice
soptindu-și misterios la ureche.

Își duse mâna la ochi, ca acel deșteptat
dintr'un somn hipnotic și fără să zică o
vorbă, la fel de zăpăcit, porni șovăitor.
Cu privirile în pământ, cu mersul nesig-
gur, nu vedea pe întinderea maidanului
decât întunecatetele lighioane înaripate,
plimbându-se de colo, până colo, cu um-
blet grațios, cu maestoase înclinări din
capul sur, o întrecere bizară de eche-
fării pășurești, subliniate de crocănitură
îndulcite, de parcă tot neamul cirococ
și-ar fi dat întâlnire în piața târgului să
serbeze minunea soarelui văratec, într'un
straniu bal îndolbat.

Pasul nesigur al lui Mișu, strică buna
dispoziție a unui grup destul de sgomot-
tos: aspre și răgușite trompete dădară
alarma și deodată, într'un imens fâlfâit,
cu nesfârșite țipete de groază, legiunea
cea neagră, își luă șborul spre ciudat
împodobit acoperiș al înaltei și greoaiei
primării.

Însă odată cu panica aceasta, ce-o is-
case involuntar, i se păru că'n urmă-i,
râsul pe care-l lăsase aproape stins, pruden-
te de astădată aripi, se întinde, se
sbate, din ce în ce mai temeinic, mai
vii, întocmai ca uriașul șbor al... ciorii-
lor. Se întoarse brusc și se simți capabil
de orice; văzu însă că toate mesele s'au
liniștit și lumea își vedea tihnită de mi-
tifei și bere. Fusese într'adevăr o părere.
Doar la masa părăsită, cei patru țova-
răși, cap în cap, rânjese ca potaile pe
pradă.

Porni înapoi. Mergea încet, apăsăt, ho-
torât Drept spre masa netrebnicilor. Și
fără să audă vocea femeiască din urmă
care-l striga necurmat dela o vreme.

Când se opri, stăli groaznic de răzbu-
nare dinaintea mesei infame, francemasoni-
cii se ridicară toți ca la un semn și-și
scoaseră pălăriile ceremonios. Bătăia asta
de joc, chiar că întrecea orice margine!
Și el tocmai era gata să se năpustească
într'un acces de nebulie, cu brațele, cu
pumnii, cu pieptul, când vocea din urmă
îi isbi înălșărit urechia?

* — Da ce, dragă, nu mai auzi de loc...
mă faci să alerg după țipe...

Era doamna Lungeanu, care după a-
ceastă introducere, cam înțepată, deaba
trăgându-și sufletul și înainte ca Mișu
să se desmeticească, își exprimă dorința
să ia o bere la masa francemasonilor.

— Mă primiți erod? Își făcu dânsa loc
grațios pe scaunul oferit de atâtea mână.
Și arătând spre bărbatu-său: Credeți că
vi l-am luat de tot? Iată vi-l aduc înapoi:
însă eu condiția să mă primiți și pe mine
în cercul d-voastră despre care bărbatu-
meu mi-a spus că e o adevărată mafie de
cleverți și intrigari... I-ați speriat pe
toți... să mă inițiați și pe mine vă rog...
trebuie să fie nespus de interesant...

GIB. I. MIHAESCU

Pandurul

După A. RANGAVIS

Ce neagră-i noaptea peste munți!
Cum cade nea mereu!
Din ascunziș de brazi cărunți,
Pandur ursuz, cu ochii crunți,
Se sue'n sus cu greu.

Cu dreapta, el a apucat
Un fulger, ca și zeul.
În munți, el are un palat;
În munții lui e împărat:
El nu cunoaște greu!

Înspăimântați fug toți tiranii
De arma-i lucitoare,
Pandur și darună toți dușmanii,
Știe-a-și trăi cu cinste anii
Și tot cu cinste moare.

„Necinstea lumea cărmuește
„Și soarta cea nedreaptă.
„Necinstea — averi îngrămădește.
„În munți, Virtutea se ferește
„Și'n darn rându-și așteaptă.

„Sânt negustori — și-s mulți! — ce vând
„Popoarele ca turme,
„Răzând de jară rînd pe rînd.
„La noi doar flinte-auzi cântând
„Prin locuri fără urme.

„Te du ca să săruți vestmântul
„Acelui ce-asuprește!
„La noi, în munți, găsese mormântul
„Tiranii toți și-apoi pământul
„Bogat ce mai rodește!

„În jos, pe văi, cu toți se'nchină
„Acelor ce'mpilează.
„La noi, în munți, vremea-i senină,
„E veșnic soare și lumină,
„Iar spada-i veșnic trează.

„De ce plîngi, mamă? Plec de-acum.
„Mă binecuvîntează.
„Tot neamul să-l ridice în drum,
„Din dușmani să nu las nici scrum
„Și fii mereu vitează!

„Nu plîngeți, ochi ce vă iubesc,
„Frânturi de cer sub frunte!
„De-al vostru plâns mă chinuiesc.
„La munte liber viețuiesc
„Și liber mor la munte!“

Adânc cutremur pe pământ:
S'a slobozit o flintă.
Un nor pe soarele cel sfânt;
În loc de flori, vezi un mormânt:
Panduru-a fost drept fîntă.

Pandurii s'au descoperit
Se'nchină cu'ntristare
Și jalnic cânt au glășuit:
„Pandurul liber a trăit
„Și'n libertate moare!“

G. G. COSTIN

Seara a treisprezecea

Din Cytera

Am cunoscut odată un om care avea treisprezece copii și toți erau departe de dânsul.

Trăia liniștit și nu ducea griji, așa îl socoteau cei care îl apropiaseră, ferindindu-l; aceiași față, aceiași înbrăcăminte, același mers măsurat, aceiași vorbă care nu eșia din făgașul vroit. Părea un automat care la anumite ceasuri pleca de acasă, se întorcea la amiază, mânca, dormea și apoi pleca iar ca să nu se înapoeze decât seara să cîneze și să odihnească noaptea.

lui de unde nu eșea decât în dimineața următoare.

Cina, și după cină se închidea în iatacul lui de unde nu ieșea decât în dimineața următoare.

De mulți ani ducea viața aceasta, ca o mașină, și nici cea mai perfecționată mașină nu s'ar fi putut lua la întrecere cu dânsul și nu s'ar fi putut împotrivi timpului care macină și oameni și lucruri.

Asupra casei lui se abătuseră multe dureri și bucurii, el însă părea că nu se împărtășește nici din unele, nici din altele, părea străin de toate și supărat nu-l vedeai niciodată.

Pe rând copiii au părăsit cuibul, el însă parcă nu știa și astfel într-o bună zi s'a trezit mai singur ca totdeauna ca un pustnic în încăperca caselor, bătrâne și ele.

Atunci și-a schimbat iatacul lui, a încaștat ușile la odăi și cheile le-a pus într-o veche ladă de fier și s'a mutat într-o odăie retrasă unde hotărîse să-și petreacă zilele ce i-au mai rămas.

Curînd în odăile zăvorîte colbul se așternu peste porțile și toată mobila din alte timpuri; ca pînăzu cenușie se întinse peste toate, acoperindu-le. Carii au prins să roadă, sfredelind în lemnul îmbătrănit și tictacul lor părea o muzică de ornice închipuie. Soarecii, după ce au isprăvit în ronțaitul lor o veche arhivă ce nu mai putea folosi, și-au mutat și ei locul. Păianjenii își țesau pânza lor fină pe pereții și molile măcinau stăruitor covoare, perne, saltele și tot ceia ce le sta în cale, neadormitul ochi al morții plimbându-se peste toate.

Omul se schimbă acum într-o umbră și un mormânt părea odăia lui. Ferestra nu o deschidea niciodată, nici iarna, nici vara și în urma pasului lui ușa o închidea cu îngrijire. Un miros de muceguri răzbia din iatacul lui și dacă rareori venea îl surprîndea cu ușa nezăvorîtă, mult nu zăbovia, căci nimeni afară de dânsul nu putea trăi în mormântul acela viu.

Curtea se schimbă și ea, iarba creștea în voce, se usca de arșița soarelui și inverzea iar după ploae. Pomii din livadă, unii s'au uscat și au căzut la pămînt, pe alții i-a umplut omida și moartea îi pîndea la fiecare clipă, dar el nu vedea nimic. Zăvorțile porțile și nimeni nu mai venea la dânsul. Ūra lumea, o disprețuia sau era sătul de ea ca unul ce văzuse multe, cine știe.

Scrisori primea arareori și atunci le ținea zile întregi nedesfăcute, ca și cum nimic nu avea să-i mai adauge vieții slova venită din depărtare, până ce într-o noapte le deschidea, sfărîmîndu-le taina. După ce își așeza ochelarii pe nas, începea să citească.

Ce timpuri îndepărtate răscoleau rîndurile negre și căte aduceri aminte cerșiau viața. Altă lume se depăna în lumina ochilor, alți oameni, alte peisagii, altul era și el parcă. Amintirile care îl înduioșaseră la început sfărșeau prin a-l

tulbura și într'un târziu își da seama că vorbește singur, blestema viața și se culca în cele din urmă. Somnul nu-l prindea și lumina zilei îl găsea mai istovit decât în ajun, și nimeni n'ar fi știut dacă se întristase sau nu; dacă suferise sau dacă gânduri de altădată i-au torturat și sufletul și trupul.

Târziu, într-o seară, a auzit bătăi la ușa lui, le-a ascultat și n'a răspuns.

A doua seară, la același ceas, bătăile s'au repetat, el însă n'a răspuns și n'a deschis ușa nici de data aceasta și încă nouă seri la rând, toate s'au petrecut ca întăia, a doua și a treia seară.

A treisprezecea seară, omul nostru n'a mai putut aștepta. Împins de cineva nevăzut s'a apropiat de ușă, descuie și lăsând-o deschisă, încercă să vadă oaspețele care de atîta vreme, îl cerceta în fie-

VASILE SAVEL

care seară. Nu văzu pe nimeni, nu auzi nici un șgomot, simți doar aerul rece, mai rece ca oricînd și un fior îi străbătu trupul uscățiv. Inchise ușa și se întoarse în iatac, și nu mică-i fu mîrșare văzînd treisprezece pasări albe la rând pe speteaza patului. Fiecare se înălța în sbor și se făcea nevăzută apoi.

În locul lor, în același loc stăteau acum treisprezece pasări negre, care priveau întrebătoare parcă.

În iatacul lui era rece, rece de ghiță, tot aerul rece năvălia în iatac, cutremurînd omul care în tremur privia și nu înțelegea nimic din toate căte se petreceau în jurul lui. Ostenit ca după cel mai lung drum care-i al vieții fiecăruia, căzu în nesimțire în vechiul lui fotoliu.

Târziu cînd s'a deșteptat și-a adus aminte de toate, ca'n vis le vedea și visul îi arăta o pasăre de noapte cu ochii strălucenți așa cum strălucește diamantul în cărbune. Și dintr-o dată își revăzu viața lui toată din vremea depărtată a copilăriei fără nici o grijă; se văzu tânăr plin de planuri și ambiții cînd plecase în cucerirea lumii; și după aceasta îi apărură deziluziile, planuri neisbitute, înfrîngeri suferite din care nășteau noi speranțe, avânturi și însăși forța vieții care te mîna mereu înainte.

Și în iatacul lui în care aerul proaspăt

Tu astăzi, vii din fericita țară,
A dragostei de veci și-a primăverei!
Îmbălsămate mări te legănară,
Și blânzi zefiri, îți fură corăbierii.

Asupra-ți, îngerăși, s'abat în stoluri,
Zmulgînd cununii, din crînguri și poene;
„Pe unde treci, pier ale vieții goluri,
Și crește-un zvon de corzi eoliene.

Atrași la viață de puteri divine,
În juru-ți muguri se deschid spre slavă;
Ce duh senin, te împinse către mine,
Purtînd ușor, legănătoarea navă?

O umbră, mă strecoz sub ochii tăi!
Sunt călătorul trist și 'ntîrziat,
Iar, pașii mici, pe 'ntunecate căi
Brăzdînd pustiu, pururea, s'abat.

Tu, porți în față, rumenele zori,
Un colț de cer, aduci eu al tău pas,
Eu, cel mai singur dintre călători,
Pe drumul vieții, trec fără popas!

Eu, fericirii, n'am voit să-i fur.
De cît în zbor, o singură clipită,
Și-adeșea ori fîșia de azur,
Îmi pare sus, o flamură cernită!

Nu-ți cer iubirea ta, nici dezmiertări!
Încovoiat sub jugul sorții grele,
Sunt valul care luncă pe mări,
O clipă, sub lumina unei stele.

Cum valul din adâncuri sue, greu
S'ajungă'n drum, cereasca scînteere,
Azi, ure, pe-aripa sufletului meu,
Ca să te-ajung, o chip din alte sfere.

Asupra mea, o clipă te-aplec;
Privirea ta de flacări, mă pătrunde!
„De-acum, ca valul, pot s'adorm pe veci,
Rostogolii în mîila de unde!

ARTUR ENAȘESCU

nu pătrundea de mult, era rece și pasărea neagră porni un vînt aspru întinzându-și larg aripele.

Omul însă îndrăgise încă odată viața și ridicîndu-și mîinile osoase ca într-o rugăciune, se ruga să fugă cea din urmă clipă, să-l mai aștepte...

Pasărea neagră bătu din aripi, grăbită să-l ia cu dînsa. Atunci cu cea din urmă sfortare omul nostru se repezi s'o sfîșie și căzu în largul lui fotoliu cu capul rezimat pe margine.

Lin negrul sol, i s'a așezat ușor pe frunte și închizîndu-i pleoapele cu ciocul l-a adormit pentru totdeauna, cum vom adormi cu toții în ceasul pe care nimeni nu-l așteaptă...

VASILE SAVEL

April 1926.

In Intuneric*)

Erau patru ceasuri după miezul nopții, când popa Zamfir Drugă, potrivit invocării din ajun, intră pe porțița dosnică în grădina caselor prefectului. Abate din poțecuța ce duce spre „Chioșcul de vară” și ciocăne ușor la un geam în care arde cu lumină albastră, o lampă de dormitor. Peste puțin, perdeaua se desface, o mână cu degetele groase deschide fereastra și vocea, răgușită de somn, a prefectului, spune:

— Aha!... Ai venit?... Trece la ușa a mică... Îți deschid!...

Popa Zamfir intră în dormitorul pe care-l cunoaște de mulți ani. Când nu e la putere „șeful” îi susține procesele și mijloacele felurite ale afaceri.

După ce se'nchină cu un... „să trăiți” începe să scoată fișurile cu aur și'n timp ce le'nșiră pe birou, privirile lui scânteiază părărea de rău a șgaricului silit să-și înstrăineze pentru totdeauna o parte din comoară... Îngâmează:

— Numărați!... Cinci sute de bucăți, în capăt!

„Șeful” surâde, ia fișurile pe rând, le cântărește în greul palmii, descue o casă mică de fier și le aruncă înăuntru. Incue la loc și-l bate pe umăr pricenos:

— Bun!... Ai venit la vreme părinte. Acum, te duci la club. Acolo, găsești pe căpitanul de jandarmi te-azezi cu el la o partidă de cărte și scoți pe masă ceasul ăsta pe care ți-l dau eu. Poftim!... La plecare, lași să-l ridice căpitanul... Atât, înțelegi?... Treaba e făcută!

— Eu... să nu-i spun... nimic?

— Ni-mic! Nu-i o oră de când ne-am despărțit. Știe singur ce are de făcut. Gața!... Și acum, ca vechi prieten, am să te rog ceva: încă într-o afacere ca asta, să nu ne mai întâlnim niciodată amândoi. De la ce mi-ai spus dumneata și până la ce lucruri am descoperit noi în spinarea... negustorului de cai, e ca dela cer la pământ!... Dar, am apucat să zic că te serveș, te-am servit!... Ar fi fost și o grea lovitură pentru partidul nostru abea venit la putere, ca dumneata, un fruntaș... să fii târât pe la justiție! Mai ales că eu te cred absolut nevinovat. Dar... dacă fratele ista vitreg, și mai cade într'o horă ca cea de azi... de eu unul...

— Vă mulțumesc cu recunoștință domnule Prefect!... Fii sigur că...

— Mă rog, acum s'a isprăvit. Nu m'ai văzut, nu te-am văzut! Cât despre Stavăr, te știu om energetic! Fă-l să intre în pământ câțiva ani. Dacă nu se lasă de hoțit, a doua oară înfundă oca. Așa!... Aleargă la club, să nu-ți pierzi clientul! Patru și jumătate!... Cât pac! să vii... prea târziu!

— Să trăiți!... Să trăiți!... Recunoștință veșnică!...

— Noapte bună!

...Pe drum, îndreptându-se prin străzile orașului adormit, spre club, popa Zamfir simte din senin o arsură ca de cuțit în plămâni. Pe frunte îi năpădesc boabe reci de sudoare. O ameteală de câteva secunde, se înăbușe, se sprijină de-un zid... Își amintește, înfricoșat, vorbele doctorului Stanciu, care-l vindecase pentru a doua oară, cu un an în urmă, de aprinderea plămânilor:

— Părinte, lasă- alergăturile pe drumuri!... Și mai ales fumatul! Un al treilea atac de angină ca ăsta, te trimite pe lumea cealaltă!...

Își șterse fruntea, își prinde tâmplele

*) Fragment din romanul în lucru: „Umbră și Vis”.

între pumni... să fie prevestirea doctorului?... Tot ce se poate!... De trei zile și două nopți... alerg ca un câine. Cămașa îmi stă numai umedă-n spinare... Nici mâncare ca lumea, nici odihnă!... Numai gcană și sânge rău...toată viața, nu mi-a fost decât o goană cernută prin blestem și pătată de sângele lui Dușu moacăul... Ce odihnă ori bucurii am gustat eu, de când pofta fără frâu a trupului măcămii, mă împinse să-i omor ibovnicul?... Doamne!... Oamenii nu m'au dovedit. Nu mi-au judecat fapta! Nu cumva, îmi

SANDU TELEAJEN

trimiți acum ceasul în care s'o ispășese?... De douăzeci și șapte de ani, capul hăt cu șiroae negre în colțul buzelor, capul lui Dușu Dacheș... se ține de ochii mei ca umbra de-un copac... Adineauri, în noaptea de-a intra în Câmpulung, așipsem în șea. Și-n vis, capul cu orbite vi-nete și dinți galbeni, m'a fulgerat hain... Glasul, glasul i-l-am auzit atdona:

— O să ne întâlnim în curând Zamfire!... ș'a doua zi după ce-i intra în pământ, s'o alege pulberă din averea și copiii tăi!...

Să s'apropie cumva limba mortului din vis... de prevestirea doctorului?... Fie ce-e fi! Odată și odată, tot dracul o să aibă parte de sufletul meu... Mi s'ar rupe inima numai de copii, am alergat fără preget să strâng avere. Cu cineca, în ziua de azi mori de foame! Am strâns și eu cum am putut și cum m'a tăiat capul.

Să am eu ce-î trimite la școli. Să-l văd pe fiecare, deopotrivă cu toți copiii oamenilor înstăriți din plai... Dar, cum îi văd? Doamne, oprește-mi blestemul pe limbă! Dacă m'ai lovit în cei mari, fii îndurător cu ceilalți. Ei nu ți-au greșit cu nimic!...

— Ha-ha!... I-oite-un popă!

— Ha! cu noi la chef părinte!

— La o cărciumă cu vin bun.

— Avem și fete frumoase!... Dați-i bunăseara fetelor!... Să vă vadă ochii!

I s'a părut popii Zamfir, ori în trăsura cu cheflii, una din cele două femei, de cum i-a zărit chipul în lumina felinarului, a țipat de spaimă și-a tras voalul pe ochi... și-a dat pumni birjarului să măcepede. Ce femei s'ar fi putut speria astfel... de chipul lui?... Dar... țipătul, țipătul care i-a rămas în urechi!...

Apropiindu-se de club, își scupă-n sân:

Pici gând al Satanei!...

La teatrul Porte-Saint-Martin din Paris, de sub direcția lui Harel se monța o piesă a lui Dumas-tatăl, intitulată Don Juan de Marana, dramă de spectacol cu costume.

Cum pe timpul acela Harel nu prea avea bani, el ținea să-l facă pe autorul celor Trei Mușchetari, să creadă că drama lui va fi splendidă, ba afirma chiar că unele costume ale personajilor secundare îl costau o mie de franci.

Dumas care nu credea nimic din toate astea, îi zise:

— Pariez cinci sute de franci că ele nu costă nici trei sute!

— Scumpul meu autor, zise Harel ca glas solemn, îți dau cuvântul meu de cinste.

— În acest caz, pariez o sumă îndoit de mare, răspunse Dumas.

Marele fizician Ampère, avea obiceiul să-și facă calculele ori unde-l apuca; pe coșul trăsurei, pe spețeaza scaunului, pe ușa, etc.

Odată mergând cu trăsura, scoate o bucată de cretă și începe să calculeze pe spețeaza trăsorii. Cum rezultațul nu-i ieșea încă, iar loc unde să scrie nu mai era, începu să socotească pe spatele... birjarului. Acela la atingerea cretei, se întoarse, crezând că clientul său vrea să-i comunice ceva. Însă fizicianul îi făcu semn:

— Stai liniștit!

Birjarul se întoarse, iar ciudatul lui client își continua calculele, spre marea mirare a trecătorilor cari vedeau spatele birjarului înflorit de ecuații.

Celebrul Fontenelle, ale cărui maniere nu excludeau oarecare egoism, invită într'o zi la masă pe un amic al său, care ca și el, era un mare amator de sparanghel. Dar lui Fontenelle îi plăcea cu untelemu pe când oaspelui său cu sos alb. După puțină discuție se înțeleseră să-l împartă în două părți, cari să fie preparate după gustul fiecăruia.

Însă, în timpul mesei, amicul său fu cuprins de un atac violent de gută și ceru să i se aducă trăsura. Fontenelle chemă îndată bucătarul și-i strigă:

„Tot sparanghelul cu untelemn”.

După ce luă aceste precauțiuni, dădu ordin să se aducă trăsura amicului său.

RUD. A. KNAPP.

Il înecă țușca. Pieptul, îi arde de parcă i-a turnat cineva un pumn de jar în coș. Își simte limba uscată și amară. Când să urce scara se sprijină de balustradă...

— Oare... am înecunit?... Să fi fost Zamfirica mea?... Într'o trăsură cu?... Doamne, nu-mi turbura mințile... Nu mă certa cu o asemenea amăgire... Eri, doar, Zamfirica mi-a scris din Craiova... Peste patru zile, abea, se judecă procesul... Ce ar putea ca căuta în Câmpulung?... și nu ai ales?... Nu, nu... Mi s'a năzărit și pace! Vedem! de om bolnav... Sunt bolnav, nu mai încap în doială... Încă, de așa apuca să mă ure sus...

Și-a urcat, gâfâind, sleit de puteri... Înăuntru jocul e în toi!...

SANDU TELEAJEN

Fragment din „Glafira“

Acumea, ca și locul acestei piese nu sânt determinate cu precizie; e un crâmpoi din lupta domnilor din Răsăritul creștin, împotriva Tătarilor cotorpitori.

Glafira e soția lui Gladomir, căpetenia oștilor unite, care a răpus pe ebanul Tătar, Gladomir și cei doi copilași ai săi, e ucis, în lăună, din însăși porunca Regelui Simeon Cocoșatul, care nu-i privea cu ochi buni slava de fruntaș al creștinătății. Glafira se preface că nu cunoaște pe neigaș. Ea trăiește la curtea lui Simeon, așteptând prielnic ceas de răzbunare. Și-această răzbunare i-o va da însuși Dan Lordan, fiul lui Simeon, care, vrăjtit de dragostea Glafirei, își ucide părintele.

Fragmentul care urmează e secua premărgătoare asasinatului (Actul V).

SIMEON și GLAFIRA

GLAFIRA—

Stăpânul meu a poruncit să viu ?

SIMEON

Cui ?

GLAFIRA

A mea !

SIMEON

Copilării !

GLAFIRA

A ceorlalți, atunci... N-auzi cum taie
Ca un topor de plumb, din hău în hău
Un boceț lung de cucuvaie ?
Cuiva îi bate ceasul rău !
Hu ! hu ! A moarte sună turnurile, văile
Ascultă cucuvăile !
Nu i mincinoasă lângirca lor,
Căci ele poartă'n fundul ochilor
Oglinzi, în cari cealaltă lume se restrânge..
Sî'n ele văd cum statul morților se strânge :
Toți morții vechi ai neamului stingher

VICTOR EFTIMIU

SIMEON

Da, mieluseaua mea... E cam târziu.
Dar tot vei dărui moșneagului o clipă..
În anii mei, eu greu se infiripă
Al somnului vârtej pe ochii grei
Și omu-i plin de griji ciudate'n anii mei..
Vreau să vorbim de tronul meu, de țară..
Sau dacă vrei, de stele și de primăvară.

GLAFIRA

Măria Ta, hai să vorbim de moarte !

SIMEON

Ce gând ciudat veni să mi te poarte
Când ești atât de tânăr și eu sfâta de bătrân ?
Alungă-l, ticălosul de păgân !

GLAFIRA

Nu, Toate în jurul meu vorbese de ea..

SIMEON

De cine ?

GLAFIRA

Moartea.

Căci s'a vestit un oaspe nou în cer,
Căci s'a vestit subit cer o moarte nouă !
Vin umbrele la sfat, tot donă câte donă,
Smulgându-se din penaurirea lor sihastră
Așa cum rudele se strâng în lumea noastră
În jurul unui prunc ce va veni..
Căci pentru morții vechi, să ști,
Or care mort al nostru e un nou născut..
Cu brațe lungi, în viața lor de dincolo îl cheamă..
Iți spun că'n noaptea asta cineva de seamă
Se va nălța din haina lui de lut
Și stelelor le va străbate căile,
Că prea sunt multe cucuvăile
Și prea e zarvă multă în solia lor :
E plin de chipuri aburul oglinzilor..
Un om de printre noi s'a dus
Și se va naște colo sus
De accia sună turnurile, văile
Ascultă cucuvăile !

SIMEON

Copila mea, nu-i nici o presimțire !
Te-a tulburat lumina prea subțire

A vârfului de lună. Sunt făpturi gingașe
Pe cari le face să tânjească moartea lunii.
Dar luna crește iar, copilă mea.

GLAFIRA

Nebunii,

Lunatecele, poate. Eu n'am astfel de toane.
Va fi un mort aici, slăvite Simeoane!

SIMEON

Cel mai bătrân sunt eu, întru Cristos,
Dar cred că sunt și cel mai sănătos!

GLAFIRA

N'alege trăznetul ștejarul mai voinic.

SIMEON

Dar nici pe cel bătrân de tot, mai zic,
Hai să vorbim de altceva, primești?
Bătrânilor nu prea le place să vorbești
De moarte, Ciudăfenii. Ei nu sunt ca drumeții
Nerăbdători, ce fug de haoul vieții!

GLAFIRA

Măria Ta, ce-ai zice dacă morții cari așteaptă
Acolo sus, au schiptrul tău în mâna dreaptă?
Ce-ai zice dacă ar fi înveșmântați în straie
Domnești? Un ochi de cucuac
Mi-a ogîndit întregul stat. Il știu:
Sunt chipurile din palatul tău pustiu
Sunt regii zugerăviți în vechile icoane,
Strămoșii cari te-așteaptă, Simeoane!

SIMEON

Nu mi place felul acesta de-a vorbi eu mine.
Nu te'nțeleg ce vrei... Vezi bine
Că vreau să curm odată firul ce-l ascunzi
Și tu mai rău în moarte mă efunzi.

GLAFIRA

Nu m'ai chemat să-ți caut de urât
De ce te superi?

SIMEON

Hotărît.

Eu te-am chemat. Dar m'așteptam s'alungi
Chiar gândurile mele grele, lungi,
Sunt putred. Toți mă vor uita,
M'am agășat de gingășia ta.
Am stat prea mult în lumea tânără, copilă.
Sunt singur și mi-e frică. Fie-ți milă!

GLAFIRA

A, bine că ți-e frică. În sfârșit
De când te aștept! Bine-ai venit!
Bine-ai venit remușcătoare gânduri
Ce forțotii deasupra celor patru scânduri!...
Firul vieților se taie
Cucuvaie, cucuvaie!

SIMEON

Iți arde mâna. Taci.. O ușe s'a deschis...

GLAFIRA

Ascultă, Simeoane, — Cine mi-a ucis
Bărbatul și copiii?

SIMEON

Ce spui?

GLAFIRA

Acum un an!

Bărbatul meu ți-a fost un căpitan
Supus, viteaz. N'a fost. N'o să mai fie.
Copii mei nu ți-au făcut nimica fie,
Răspunde-mi, cine i-a ucis? Răspunde!
De ce i-ai omorît!?

SIMEON

Eu?

GLAFIRA

Nu te mai ascunde!

Te știu de mult, din ziua cea dintâi,
Nu le-am veghiat măcar la căpătâi,
Și nu le-am pus o cruce pe mormânt,
Căci nu știu unde sînt... Căci nu știu unde sînt!

SIMEON

M'ai atras în cursă.. Vreau să plec..

GLAFIRA

Nu! Nu!

E ceasul răfuelii.

SIMEON

Nu știu nimica...

GLAFIRA

Tu!

Da, tu ești ucigașul și te-am știut de mult
De mult, în crucea nopții răsufletu-ți ascult
Și te-așteptam, bătrâne, fricos ca'n noaptea asta..
Un an de când pe mine m'a doborât năpăsta,
Un an de când în umbră, cu pas de miclușea
Eu te pândesc și tremur. Și iată clipa mea!
Noi între noi -- femeie și tu despot puternic;
Eu, fiară prefăcută și tu mistreț cucernic
Moșneag cu morți în cărcă și turnuri și zidiri
Spânzurători și femniți, troițe, monastiri
S'ascundă cimitirul care cuprinde zarea,
Clopotnițe să urle să n'auzi remușcarea.
Noi între noi! Acolo să stai, ținut pe loc
Să-ți sfârtec bătrânețea cu biciul meu de foc,
Noi între noi! Acolo să stai, iar eu, spre stele
Căci a sosit și clipa întaripării mele!
Nu te mișca. Zăvorul e tras la orice porți
Iar dincolo te-așteaptă meșteșugite morți!

SIMEON

Ce vrei eu mine, spune!

GLAFIRA

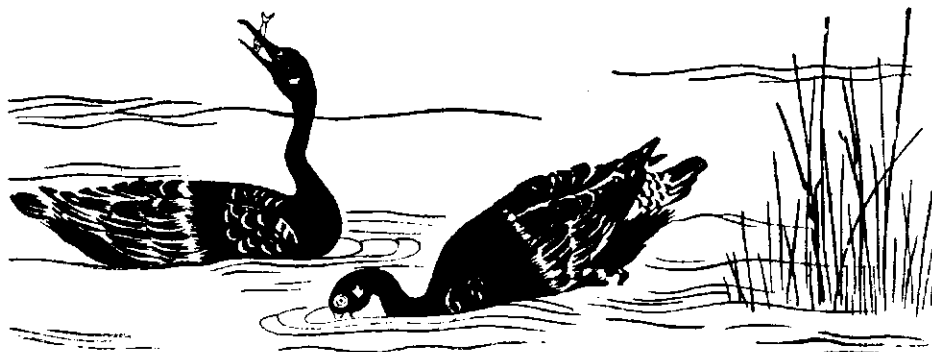
Dar tu ce-ai vrut eu mine?

Vreau să-ți înlung cuțite adânc, să te'nvenine
Mai tare decât ștreangul, mânia s'o 'mpletesc
În flacări mari de ură să ard, să te topesc
Că mult prea mult mi-e sete să sbor din colivie
Din tennița de ură și prefăcătorie!
Ascultă, Simeoane, tu ai să mori curând!...
Nu mâna mea — sfârșitul ar fi prea scurt, prea blând —
De cea mai scumpă mână vei fi lovit, să știi
Să știi și tu ce'nscamnă iubirea de copii
Să știi cât prețuiește a sângelui comoară
Copilul mort, sau poate copilul ce omoară!

(se duce spre ușă)

Dan Loredan, ești gata? Ești vrednic să domnești?
Nainte! Drept! Glafira e a ta — dacă lovești

VICTOR EFTIMIU

Mic Tratat de estetică literară

ISAU

Lumea văzută estetic

(CE ESTE FENOMENUL ESTETIC? ARTISTUL)

2. Artistul n'are părinți și n'are urmași.

Dacă genurile literare au vârstă și scriitorii beneficiază de perfecțianța genurilor, artistul original, creatorul puternic, cu farmec nou molipsitor, apare deodată prin generație spontană.

E drept că biografii găsesc adesea în ascendența marilor artiști oarecare indicii spirituale prin care ei explică fenomenul genului. Dar acești biografi n'au putea explica de ce urmașii genialului creator sunt — în afară de mari excepții — sterili și de ce izbucnirea geniului într-o specie genealogică anumită, a avut loc într-o generație și nu în alta. Se pot cita familii care au cultivat un voac-două, cu succes, pictura sau muzica, din tată în fiu; dar nu putem crede că Homer, Dante, Shakespeare, Goethe, Beethoven, Wagner au fost copii unor părinți sau, la rândul lor, au avut copii care să le perpetueze geniul.

Fenomenul e caracteristic. Marii creatori de valori n'au părinți și n'au copii 1). Același de un hazard creator de-a lungul timpului și spațiului, fără vre-o rădăcină amănunțită, ei par înșiși opere de artă ale naturii. Crează uneori în împrejurările cele mai nefavorabile, ei apar la întâmplare din cine știe ce exces sau deviere de viață, opere ale unui spirit iubitor de înfăptuiri originale.

N'au părinți; de cele mai adese ori părinții și epoca lor n'au putut să recunoască acea uniune mlădie a vieții cu florile ei uriașe și spăimântătoare: au criticat, au otrăvit, au lapidat și au ars, a-

1) Celace nu înseamnă că scriitorii sunt scutiți de obligația de a îngriji de creșterea copiilor și de întreținerea părinților lor. Facem această observație ca să nu fim rău înțeleși de criticii morali și sociali.

pariția miraculoasă. N'au copii; geniile sunt uneori cu totul sterile trupește, iar alții procrează oameni comuni, dacă nu de-a dreptul stărpiți, din cine știe ce osteneală și slăbire a generației, prin ecleziimea bruscă a marelui lor soare vital. Copilul care, ca și tatăl său, cultiva același artă, au în acțiunea lor ceva inestuos. Cei care n'au copii nici în înțeleșul urmașilor spirituali. Dacă în disciplinele științifice, unde zestrea experienței de laborator crește cu fiecare generație, în arta urmașii — în afară de meșteșug — n'au nimic de învățat de la predecesori, iar când învață într-adevăr, se amăuză.

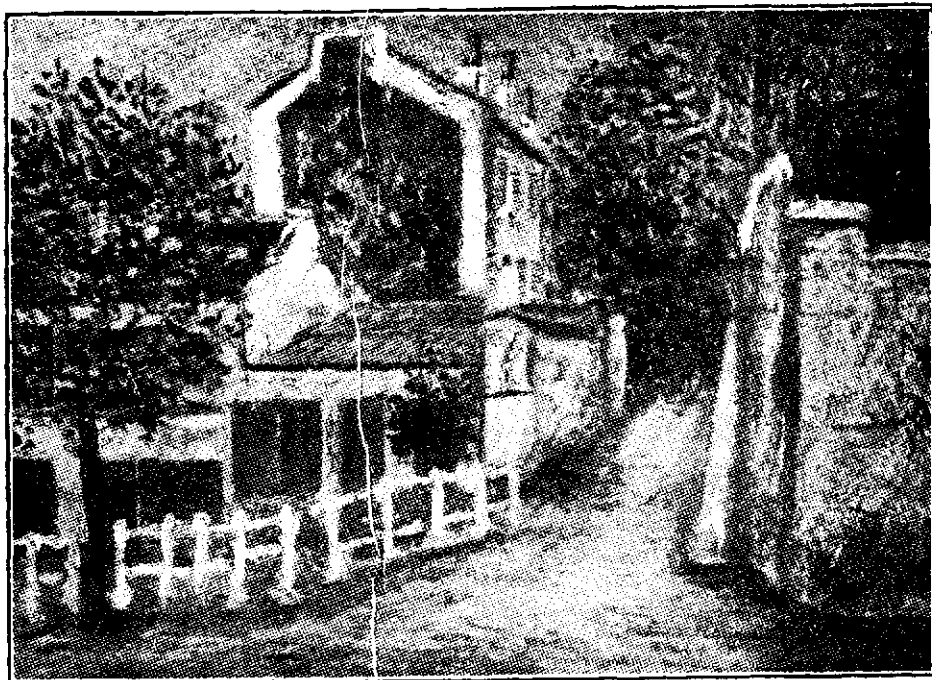
De aceia istoria literară scrisă pe națiuni, este numai istoria evoluției genurilor, sau istoria culturii generale a poporului. Și cum viața spirituală a Europei a avut totdeauna, în poezia desbinătorilor săngerose între nații, o serioasă unitate, istoricul literar e nevoit să facă incursii lungi și penibile pentru simțul său patriotic. Literatura, așa cum e predată azi în școli și cum o procează în viitor critica pedagogică, presupune abdicarea completă de la fenomenul geniului, apariție spontană, fără legături serioase cu patrie și societate, forță originală, singura înzestrată de Dumnezeu cu darul creației.

S'a spus adeseori, pentru justificarea istoriilor literare, că geniul nu este decât o culme a sufletului popular, precum muntele este o culme a țării văzută geografic. Dar precum constituția geologică a muntelui românesc, bunăoară, e cu totul deosebită de constituția geologică a dealului sau șesului românesc — ba uneori constituția muntelui românesc este aidoma cu a munților Anzi din America de Nord — tot astfel geniul literar româ-

nesc spre pildă, M. Eminescu, e diferit prin constituția sa sufletească și prin farmecul său specific, de sufletul popular, românesc (așa cum reese din cântecele populare, dacă ar putea fi reduse la o oarecare unitate). Numai o înaintată nesimțire literară ar putea afirma că „Melancolia” sau „Luceafărul” preced și au vre-o înrudire cu „cântecele bătrânești” 2). Tot astfel I. L. Caragiale, celălalt geniu al literaturii române, revindicat la fel de istoria literară, n'are nimic asemănător nici cu M. Eminescu, deși au trăit cam în același timp și loc, nici cu sufletul popular. Criticul literar care de dragul spiritului istoric și etnic ar putea reduce la unitate psihologică și estetică aceste trei valori atât de profund diferențiate, M. Eminescu, poezia populară românească, I.

2) A nu se confunda sufletul eminescian cu unele teme populare tratate de poet, sau cu unele elemente formale, populare; poetul a imitat din lux artistic, forma populară.

Păreră contrarie este atât de răspândită, încât consemnăm cu plăcere următoarele opinii prețioase și prin adevărul și prin raritatea lor, ale d-lui Paul Zarișopol: „Experiența artistului este eminent senzuală. De aci urmează că, în general, arta e fenomen local. Aceasta nu înseamnă că un român va zugrăvi, din punct de vedere pur artistic, peisaje bretonice numai decât mai prost decât peisaje române. Rezultatul artistic atârână de gradul în care se va fi pătruns, vizual, de acele locuri. Și nu e apăsător și absolut sigur că un român va avea mai mulți sorți să fie, din punct de vedere strict artistic, mai original zugrăvind peisaje românești după peisaje străine. E foarte ci puțină să faci dorobanți, țărani și boi români după o tehnică anume și foarte franțuzească. Școala olandeză nu s'a născut pentru că artiști de origine olandeză au zugrăvit țara și viața olandeză, ci pentru că împrejurări istorice au dat naștere unei activități artistice foarte vii care s'a aplicat original vieții și țării aceleia. Alfel arta „olandeză” putea rămâne o anexă interesantă a celei italiene. Povestiri cu țărani sau mahalagii români nu înseamnă de la sine artă românească, ele pot fi simple aplicări la niște motive românești a manierii lui Maupassant, de pildă, ori a lui Gorki. Dar Sărmanul Dionis nu-i artă românească fiindcă e acolo vorba de vremea lui Alexandru cel Bun, ci pentru că un geniu artistic de o țară vigoare a legat original erudiția lui poetică asupra trecutului românesc cu filosofia idealistă nemțească, și a dat literaturii noastre o bogăție hotărât nouă și proprie. Eminescu nu s'a îmbătat doar ca orice semi-agianiu literar, de cuvinte vechi sau țărănești, nici nu și-ar fi putut închipi că face eveniment în literatură întrebându-l, de pildă, verbul a prinde în locul verbului a începe. El nu-și costuma vorbirea dinadins și grosolan cu requizite arhaice sau rurale, ci de la sine și-a îmbogățit sufletul cu acest suflet să ceară și să creeze forme vii și nouă. Nu fântânelile și gardurile românești din peemele descriptive ale lui Coșbuc (în ziarul unui Perde vară) face să fie arta lui originală românească, ci împreunarea neașteptată a unei fantazii de poet mitolog cu o strălucită vizualitate. Nu sumanul și cătrînța, nici vocabularul sătesc pot face artă românească, ci artistul care e destoinic să creeze, din experiența lui locală, cu ajutorul culturii sale artistice generale, un stil nou și propriu”. (Paul Zarișopol: Localismul artei în „Adevărul literar și artistic” din 11 April 1926).

MAURICE UTRILLO: „Le lapin agile”

Imn puțin mistic

Vreau să fiu fericit
Ca o oare în soare
Impreună de mioare
Și de singurătăți de schit.

Să cadă turle'ncetinel
Ca umbra unei mâni din cer
La degetul cel mare cu'n inel
In piatra cărnii se stinge-un Crist stingher

Și mâna-aceasta neagră să se'tindă
S'adoarmă ierburi dintr'un ghimp
Să facă-un punct în timp,
Iară din timp să facă tinde
Prin care lupul nopții să colinde,

Și lupul nopții să înghită
Cu stele'n ele prinse'n câmp fuioarele
Pe cari le torceau în mers mioarele,
Și lupul nopții să-mi ia mită
De licurici și mie-atunci
Când vrând să mă culcagă
Așijderi de pe lunci,
Cu vocea mea beteagă
Ruga-voi să mă lase
Din îngrășatul somnului
Să pasc în paza Domnului.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

L. Caragiale 3), ar merita — ridicat la cub — premiul în dolari instituit pentru allarea cuadraturii cercului.

N'am putea susține că oamenii sunt atât de deosebiți între ei, încât artiștii, oricât de mari și de originali, să nu alcătuiescă uneori familii ușor de recunoscut. Un scriitor poate fi pentru alt scriitor o adevărată desvăluire de suflet și lovitura biblică de toiag care desfundă izvoarele creației. Scriitorii își recunoșc frații de suflet, după o strofă sau numai după un titlu, în literaturile cele mai oepărtate de literatura lor. Mai mult decât înrudirile de sânge, care nu pot fi controlate, care sunt adesea tragic amăgitoare, o altă lege, aceea a **înrudirilor sufletesti**, presimțită de Goethe chiar în relațiile dintre oamenii comuni (*Wahlverwandschaften*), domină această superioară Liologie a spiritelor creatoare. Criticul Brandes se scotoa în tinerețe elen, Eminescu se simtea budist. Paul Valéry îl recunoaște pe Leonardo da Vinci, iar poetul Minulescu, om de spirit, declară că deși e născut în Pitești se scoate din sudul Franței! Ce mizeră doctrină pentru un adevărat creator de artă, aceia care, asimilându-l cu alte interese și valori — cori-și au de sigur însemnătatea lor la locul lor — vrea cu dinadinsul să-l lege de butucul din via familiară, silindul, cu sancțiunea concentrării în lagăr militar, să cânte deapururi din cîmpo!

Unitatea aparentă a fiecăreia din culturile vechi — cultura chineză, indiană, egipteană, greacă, evreo-arabă — pare a da îndreptățire esteticienilor cu jug care socot că națiile lumii, închise într-o hotare bine păzite cu tunuri, mitraliere și puști, cu repetiție, ar putea crea originalități colective tot atât de pregnante.

3) I. L. Caragiale a fost nu numai un mare creator, dar și un mare profesor de artă — fără catedră — pe care profesorii de literatură — cu catedră — îl ascultau umuzați, ca pe o anecdotă...

Crearea provine din două izvoare. Întâi: Unitatea vechilor cultur, reiese din superlabilitatea spectatorului care cercetează amintitele culturi, în sânul cărora de la o vreme s'au produs desbinări uriașe, mulțumită tocmai geniilor creatoare. (E de ajuns să pomenim de distanțele și diferențele esențiale dintre Aristofan, Sofocle și Euripide, sau de apariția lui Isus în sânul iudaismului). În al doilea rând, nici o nație de pe pământ, ținând seamă de condițiile vieții contemporane, n'ar mai putea crea azi o cultură și o civilizație care să aibă măcar aceea aparență unitate a vechilor culturi. Valorile cuniculă azi pe suprafața întregului glob, cu o viteză care se apropie de instantaneu.

Familiiile autentice de artiști se grupează astfel deasupra literaturilor locale în virtutea unor forțe ale căror taine și legi profesorii de literatură, lăsând deoparte anacronicele Table ale Vămii, ar trebui să înceapă să le cerceteze.

Câmpul e virgin.

5. Nietzsche și stilul colectiv.

Ne vom opri o clipă la Nietzsche care pune la temelgia culturilor nu individul creator, ci colectivitatea perfect unitară, cu aceeași funcție creatoare. Nietzsche se gândea mai cu seamă la vechile culturi, și în special la cultura elenă. Colectivitatea ca individualitate creatoare — cu toate amendamentele de fapt pe care le-an, adus în paginile precedente — a iscodit altădată prețioase valori morale și artistice. Distanțele și barierele dintre colectivități, și culturi erau atunci mai greu de străbătut, iar individul în acele colectivități relativ infime față de uriașele colectivități contemporane, suferea mai sigur, și mai fanatic presiunea grupului.

Psihologiceste, explicația pe care Nietzsche o dă apariției fenomenului estetic (latura artistului creator este surprinzător de justă: sublimarea sentimentului dionisiac — viața tumultuoasă descompusă a elementelor inițiale învecinate cu

moartea — ridicarea acestui sentiment turbure, la o viziune apolinică, senină și fermecătoare. Temeiul pe care-l pune însă acestei funcții psihologice, dacă poate fi just pentru culturile vechi, nu mai poate fi atât de just în cultura modernă, e lovit azi de sterilitate. „Metafizica inconștientă a vieții” originală și creatoare a culturilor antice, de natură colectivă, nu se mai poate aplica civilizației și culturi moderne, care, în artă cel puțin, dacă nu și în morală, nu mai crează colectiv, ci prin personalități diferențiate cât mai original. „Lipsa de stil” pe care Nietzsche o deplânge privind cultura contemporană, și care „lipsă de stil” ar explica sterilitatea noastră artistică, nu-și găsește confirmarea — istoria nu cunoaște o mai frenetică apariție de creații originale în toate domeniile, ca în epoca noastră — pentru că „stilul” trebuie căutat nu în colectivitate, care nu mai deține azi matricea creatoare, ci în personalitatea perfect originală.

Nietzsche, urmărit de viziunea tragediei grecești, pe care o judecă și lămurăște mai mult în funcțiile ei religioase și sociale, iar nu curat estetice, disprețuește și atacă actuala cultură, care pune temeul pe personalități (adică pe tot atâtea „metafizici ale vieții” originale, în locul unei singure „metafizici” colective) și găsește vremea noastră lipsită de „stil” ei unic și original așa precum îl are cultura elenă. Eroarea lui Nietzsche provine nu numai din pricina înmulțirii grupelor în aceeași societate, a națiilor în același continent, dar și din faptul că el caută valori de diferențiere cum sunt valorile artistice într-un domeniu (colectivitatea) care nu poate crea decât valori de coeziune, cum sunt valorile moral-sociale.

Există totuși un „stil” colectiv modern, dacă-l căutăm acolo unde principiul vieții și creației colective e hotărâtor... În fabrică. Mașina, din punct de vedere al „stilului” culturi colective are aceeași valoare și semnificație ca epopeia și tragedia greacă sau catedrala gotică. Mașina este creația, „stilul” tipic al vieții colective moderne și privită sub toate formele ei — uneori de o rară ingeniozitate — mașina are într'adevăr ceva din dionisiacul sublimat în apolinic.

Dar acest „stil” are beteșugul lui: nu îndeplinește o funcție estetică decât în măsura în care voim să-l privim estetic. Destinul lui e de natură practică, iar evoluția lui e determinată de același trist destin.

4. Erotirea prin ignoranță.

Nu putem fi atât de nedrepti încât să nu observăm că personalitatea creatoare, în ce are ca inițial, caracteristic și original fermecător, a fost recunoscută de o seamă de scriitori și critici — prin promovarea înculturii! După ce s'a lăsat în seama lui Dumnezeu „talentul” (și bine s'a făcut), din împrejurarea că scriitorii n'au avut totdeauna puțină să învețe carte multă, s'a făcut aproape o virtute, și mulți oameni de artă — mai cu seamă la noi — întorc privirile de la orice manifestare de artă originală și se mențin voluntar într-o ignoranță profundă, spre a nu altera divinită mineral care radiază din sufletul lor fără perche. De la același gând, unii istorici literari au cerut supravegherea atentă a produselor artistice străine, care ar fi amenințând originalitatea poporului nostru. Nu se țin seamă de faptul elementar că pentru asimilarea sau repudierea unor valori estetice, poate hotărâ numai poporul, în totalitatea geniului său — iar nu un critic sau istoric literar care ar putea fi învințit de lipsă sau exces de gust artistic —

Rabindranath Tagore la Santiniketan

— IMPRESII —

de SYLVAIN LEVI

9 Noembrie. După ce am petrecut ziua de s, o Duminică, la Madras, am sosit la Calcuta în dimineața zilei de 8; puțin desorientați; dar imediat am fost întâmpinați de fiul lui Tagore, Rathindra Nath, și ne-am dus cu el în bătrâna lor locuință, sau mai bine zis bătrânul lor palat, în mijlocul orașului vechi; și iață-ne cufundați în viața indiană. Într'un palat vecin trăesc doi nepoși ai poetului, Abanindra și Gagandra Nath Tagore, doi nobili care sunt în același timp și doi mari pictori. Ei trăesc încă după străvechii obicei ai „familiiilor urice”, cu bunurile în diviziune familiile la un loc, femeile trăind separat. Am fost introdus în apartamentele lor; o duzină de copii frumoși care se joacă; văd mame, fete, surori, o femeie mărunță de vre-o șaptesprezece ani, de o extraordinară frumusețe, vre-o cincizeci de persoane cred, trăind la un loc, o mulțime de servitori; un mic regat. Și a doua zi sosim la Santiniketan.

E departe cam la un kilometru de stația Bolpur, un imens platou deșert în care școala și câteva săitulețe formază o oa-

ză de verdeață. Istoria spune că tatăl poetului, care a fost Maharshi, marele sfânt, trecând pe acolo a fost impresionat de frumusețea acestei întinderi imense în care nimic nu reținea privirea, de această mare singurătate.

El era la vârsta când indianul se gândește la retragerea în singurătate. Se așază la umbra unicului copac, porunci servitorilor să-l lase singur câteva zile și vegetă; bandiții de drumul mare îl servă. Mai târziu, în același loc, construia o casă mare de tot; Santiniketan era fundat.

În fiecare zi, stând jos la poalele unui copac, învață pe copii, engleza și bengaleză, și nu-i lucru tocmai banal să fie acest mare om, una din gloriile recunoscute de cele două lumi, Estul și Vestul, dându-i atâtea ore din zilele sale și întreaga-i viață copiilor, copiii care vor fi India de mâine. Dacă patriotismul e prea adesea în cuvinte, al său stă în această operă, unică în lume.

Sosirea noastră a fost prilejul unei mari ceremonii. Sub mângâieri, întregul Santiniketan, elevii, profesorii și femeile și copiii erau strânsi într'un semicerc, sau mai bine zis în două sferturi de cerc, în fața unei bănci de piatră pe care ne așezăm. Două profesori cântă versuri, profesorul de Tranceză ne adresează cea mai frumoasă cuvântare, poetul spune noului său profesor încântătoare cuvinte de bun sosit, ne unge fruntea cu pastă de sașal, și la gât ne pune ghirlande. Pe pământ erau desemnate ornamente de bun sosit,

RABINDRANATH TAGORE ȘI FIICA SA

și în tot cazul după ce s'a luat cunoștință de producțiile artistice de aiurea! Pilda poeziei populare, care posedă mărgăritare, ca „Miorița”, e adusă în primul plan pentru îndreptățirea existenței vameșilor de artă, al căror gust particular a fost substituit geniului neamului românesc.

Această acțiune a proștilor care sub scutul principiului originalității creatoare vor să limiteze posibilitățile de înflorire ale creației artistice, variate la infinit, trebuie demascată.

Creația „Mioriței”, e drept, se datorește și acestei perfecte independențe față cultura cărturărească modernă. Autorul, un cioban din munți, dar cu un suflet foarte exercsat și cu extraordinare însușiri de expresie, liberat de toate cătușele pe care le-am văzut la picioarele artistului modern a creat pe un plan estetic perfect original. Numai dela el — într'o lume care ar trăi milenii izolată de civilizația noastră tipografică — ar purcede o eflorescență artistică nebanuit de bogată și variată.

Dar astfel de împrejurări, dacă n'au pierit cu totul, sunt pe cale de a pieri — și poate că nu mai e în Balcani și Carpați nici un cioban care să nu fi fost molipsit într'un fel de civilizația cărturărească a Europei, prin podoabe, prin unelte sau numai prin vorbe. Tot ce se mai produce azi în această lume a ogoarelor și pădurilor, când ajunge până la noi nu mai are înfățișarea curată a „Mioriței”.

Asemenea geometriilor numai cu trei dimensiuni geometria civilizației rurale e stricată — și definitiv stricată — de forțe care pot fi aprobate sau repudiate, dar care și-au impus tiparele. Trăim în geometria Europei și artistul creator nu are alt mijloc de a se libera de tiraniile care-l strivesc de la cea mai fragedă vârstă, decât să pue stăpânire pe mijloacele toate, până la cele mai subtile și mai noi, ale culturii timpului său, singurul fel ca expresia artistică a ființei sale originale să se poată mișca în cea mai perfectă libertate.

(urmează).

F. ADERCA.

Fiul său, Poetul, în locul ales fundă școala sa după modelul schitului indian tradițional. La moartea sa, Maharshi îi lăsă casa prin testament, ca să devină Casa oaspeților, Guest house, cu condiția să fie prohibite carnea și alcoolul. De jur împrejur vre-o treizeci de „bungalows-uri”, locuințe joase, acoperite cu stuf, adăpostesc pe profesori și elevi. Pentru clase e umbra copacilor, căci... palmierii care au fost plantați, au rodit. Trei sute de elevi între care patruzeci de fete tinere, trăesc acolo într'o liniște desăvârșită. Impresia este extrem de plăcută, gravă și zămbitoare: un mic univers pe care nu-l însuflețește decât pasiunea intelectuală și națională.

Timp de mai mulți ani poetul a suportat aproape singur toate sarcinile acestor opere, apoi s'a înțocmit un comitet care îl ajută în această mare misiune.

florile miros puternic, suntem mișcați puțin desrădăcinați. Și fiecare s'a dus să cîneze.

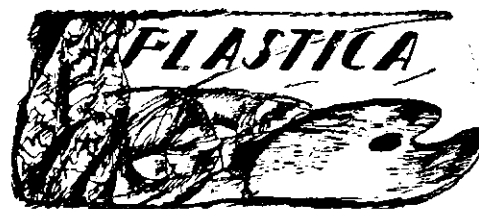
Dar ce să cîneze? Casa noastră nu e încă isprăvită, stăm la Quest house pentru câteva zile; minunații copii ai lui Tagore, fiul său Rahti, fermecătoarea sa noră Pratima ne veghează. Suntem în adevăr coplesțiți de primire; dar ce mâncăm? Nu cunoșc nici un nume; chiar dacă le-aș ști ele n'ar reprezenta pentru mine decât lucruri necunoscute: mi se dă niște delicioase crochete mici de tot, chiftele cu tot felul de icburi, tot lucruri prea dulci. Pâinea este un lux occidental care uneori este uitat; dar se găsește de obicei la o milă de aci, la bazarul din Bolpur.

(Va urma)

Trad. de N. RADU

Ardealul și problemele culturale

Presă activistă

MAURICE UTRILLO

În articolul precedent relevam faptul, a înființarea ziarului „Tribuna Poporului” la Arad avea o deosebită importanță în împrejurarea, că publicistica românească intra în contact direct cu elementul politic și cultural maghiar.

Aradul era așezat la o depărtare de câteva ore numai de Budapesta și era destinat de curentul politic maghiar a punct de atac împotriva românilor. Lucrul acesta era, de altfel, foarte firesc, deoarece acest oraș forma, prin situația geografică, cheia Banatului. Transformat prin colonizări artificiale mai cu seamă de funcționari, într-un centru maghiar, Aradul a devenit o oază cu caracter maghiar într-o regiune din cele mai sărate românești.

În astfel de împrejurări era evident că apariția unui ziar românesc în acest centru, unde românii ortodocși din Banat și din Crișana își aveau reședința epistolară, trebuia, în mod firesc, să aibă o deosebită înrăurire asupra populației române din acele regiuni.

În Sibiu domnea, ce e drept, un spirit mai echitabil și mai conciliant față de mișcările politice și culturale ale românismului, dar în același timp apăsa o atmosferă mai greoaie, caracteristică viclii săsești, asupra tuturor manifestărilor publice românești. La caracterul săseesc al orașului Sibiu se mai adăoga și influența consistenței ortodoxe române, care în mod fatal era nevoită să facă o politică moderat-națională, evitând ciocnirile cu politica guvernamentală. Mitropolitul ortodox din Sibiu avea la dispoziția sa organul de publicitate „Telegraful Român”, înființat de marele arhiepiscop Andrei Saguna, prin care putea influența, și o făcea chiar, foarte mult proștimea ortodoxă. Influența acestui organ de publicitate și mai cu seamă a factorilor din consistență, cari îl inspirau, contribuia mult la temperarea luptei ce se dădea prin „Tribuna”, care acum intrase în epoca ei de decădere.

La Arad lupta se începu nu numai cu puteri nouă, ci și cu principii și scopuri cari difereau de cele stabilite în programul partidului național. Tot mai mult își făcea drum curentul activist, care era susținut de elementele tinere intrate de curând în rândurile politicienilor.

Bănățenii, cari au refuzat „Dreptatea” lui Diaconovici pentru politica moderată și oportunistă, au îmbrățișat cu multă căldură noul curent, care tindea spre abandonarea pasivității politice parlamentare. Mișcarea dela Arad începu să aibă răsunet și în Ardeal, mai ales în județul Hunedoara. Tineretul era cuprins tot mai mult de dorul unei lupte active și condamnua pasivitatea, care adusesese pe capul românilor numai procese și temniță, fără ca să se poată înregistra și vre-un succes real.

Conducătorii partidului național cereau, conform unor rău înțelese tradiții, drepturi și dreptate dela „tronul împărătesc” din Viena, care nu mai acționa însă independent, ci stătea, în cecece privea politica, față de naționalități, sub influența directă dela Budapesta. Pe de altă parte guvernul maghiar acuzau pe români de neobișnuită și infidelitate față de „legea de stat maghiar”, și pentru faptul că ignorau parlamentul ungar, în care nu voiau să se aleagă. Români erau deci invitați să ia parte la viața parlamentară maghiară și acolo, în grandiosul palat de pe malul Dunărei, să-și spu-

nă, în formă constituțională, dolcanțele și să-și revendice drepturile.

Evident, că invitațiunile acelea nu erau sincere, ci simple pretexte. Fiindcă guvernelor ungare le convenea foarte mult faptul, că nu se găseau români în parlamentul ungar, unde ar fi putut să ridice glasul ca să fie auzit de lumea întreagă, cu mult mai bine decât prin presă sau replici și memorande.

Punându-se în serviciul curentului activist „Tribuna Poporului” luă un avânt frumos. Ca și „Tribuna” din Sibiu în prima ei epocă de înflorire, ziarul arădan a dat toată sollicitudinea sa chestiunilor și problemelor culturale. În redacția lui intraseră câteva forțe tinere și talentate, iar printre colaboratorii externi găsim și scriitorii din București. Un „Număr de Duminică” bine redactat îngrija și acolo de educația politică și de instruirea social-economică a țărânului. Apropierea geografică a Aradului de Budapesta făcea cu putință ca și ziarul românesc să poată apărea cu ultimele știri telefonice și telegrafice la fel cu ziarele maghiare.

Astfel „Tribuna Poporului” apărea sub raport redacțional, în condiții cum nu se văzuse încă în presa română din Ardeal. Fără exagerare se poate spune, că ziarul arădan ajunsese la nivelul la care se găseau ziarele maghiare nu numai din orașele mai mari din provincie ci chiar și cele din Budapesta. „Tribuna Poporului” era o fală pentru presa română.

Serviciu de un organ atât de bine apreciat și foarte răspândit și cetit, mișcarea pentru abandonarea pasivității și proclamarea activității nu putea să nu prindă teren. După cinci ani de muncă în direcția aceasta, se înființă la Orăștie, județul Hunedoara, un nou organ de publicitate cu devisa „activitate”. Acest organ era „Libertatea”, foarte pentru popor, redactată de părintele I. Moța. „Libertatea” era în primul rând organ politic și reprezenta politica unui grup de tineri, cari proclamaseră activitatea. În Decembrie 1901 apăru primul număr și în scurtă vreme foaia aceasta putu înregistra cel mai mare tiraj la care a ajuns un organ de publicitate în Ardeal. Dar întocmai ca la Brașov, Sibiu și Arad, așa nici în micul orașel Orăștie nu se putea concepe politică fără cultură.

Astfel foii politice își alăturară suplimente literare ilustrate și economice întocmite pentru înțelesul poporului dela safe.

Efectul ce l-au avut aceste publicațiuni asupra populației dela țară constituie o pagină de glorie pentru țărâncea noastră, care a prins surprinzător de ușor și de repede învățăturile și îndrumările date de fruntașii neamului.

Primul examen de maturitate politică l-a dat poporul român din jud. Hunedoara în ziua de 6 Iunie 1905 când a ales pentru circumscripția electorală Dobra, ca deputat cu programul activist pe d. Aurel Vlad, avocat în Orăștie. Cu alegerea aceasta s'a îngropat definitiv politica pasivității.

Candidatura d-lui A. Vlad a fost susținută cu multă energie afară de „Libertatea” și de „Tribuna Poporului” din Arad și de „Telegraful Român” din Sibiu. Mai cu seamă acesta din urmă, ca organ al mitropoliei ortodoxe, a contribuit mult la izbânda electorală prin faptul că a îndemnat proștimea ortodoxă să abandoneze pasivitatea și să treacă de partea

Acum câțiva ani, Vollard, biograful lui Cézanne, văzu în vitrina unui magazin de tablouri, un peisaj urban cu fantastice melodii de alburi, răsând triste pe întinsul unor mizerabili pereți de cartier marginal.

— Cu câți bani mi-1 dai, domnule negustor?

— Cinci zeci de mii de franci — răspunse omul cu chirie de catifea și luete enorme din pragul uși. — E un Utrillo, adăogă negustorul, măsurând cu oarecare d'spreț pe bătrânelul, care cercefa să descopere iscăltura autorului.

— Utrillo?

— Da...

— Utrillo... Utrillo... Utrillo!.. n'am auzit încă de pictorul acesta. Trebuie să fie tare tânăr. Un începător?

— Un alcoolic, interveni Carco, oprindu-se între cei doi convorbitori, cu o murtă quasi satanică.

— Un începător, pe deasupra și alcoolic... iar tablourile lui se vând cu sume așa de fabuloase?!

— Eu le-am cumpărat cu douăzeci de franci bucata, spuse omul din ușa prăvălicii, înperturbabil... Dar cabaretierii din Montmartre le-au căpătat numai pentru o garfă cu vin... Iusă acum nu se mai poate. Domnul Octav Mirbeau a scris undeva că a descoperit în ele un geniu... astăzi noi suntem siliți să le vindem tare scump. Geniul se plătește. Nu se află ori unde și ori când. Cine nu deschide ochii în vreme... deschide punga. Noi, negustorii de artă, vedeți d-voastră, avem asta în sânge: socotim pe toată lumea geni și adunăm și plătim...

—Tare puțin...

— H!.. par'că dacă am plăti mult am putea înecraja toate geniile?!.. și pe urmă se alege: cei geniile, dincolo rătății... Câștigăm la genii 5000 la sută și pierdem la rătăți 5 la sută. Dar n'ai încotro: negoțul nostru e plin de riscuri. Dealtimețuri asta face gloria noastră: cine nu riscă, nu câștigă și cine nu câștigă nu are în el rasă de negustor. Poate foarte bine să facă altceva, par'că eu îl împiedic?!

— E un rechin, zise Carco, luând brațul lui Vollard. Hai să mergem...

— Mai mult inteligent, de cât feroc... Dar, mă rog, cine-i acest Utrillo?

Și schimbul de păreri începu -- prețios, suficient, indiscret și cinic -- ca între doi croniceari de artă și biografi.

„Utrillo e copilul nimănui.

Sau, poate, al uliții.

Mama sa a fost model. A pozat multor pictori.

activiștilor. Pe de altă parte „Tribuna” din Sibiu își încetase pentru totdeauna apariția pe ziua de 16 Aprilie 1905 și astfel politica pasivității nu mai avea nici un apărător.

Cu alegerea dela Dobra a primului deputat român-naționalist începe o nouă eră în viața politică a românilor din Ardeal.

La câți?

Nici ea singură nu-și aduce aminte. Maurice, micuțul, a venit pe lume, fără ca mama să-i poată șopti numele tatălui.

Să fi fost, oare, unul din acei derbedei sentimentali, cari se atasează câteva luni de artă, pentru ca apoi să sfârșească la azilul de noapte sau la casa de nebuni?

Un sifilitic?

Un alcoolic?

Ori nu vlăjgau robust și genial, răsărit pe malurile Senei din cine știe ce ogor îndepărtat al Europei, și care o fi murit, le optprezece ani, într-unul din acele banale accidente care înghite Parisulul zilnic, o impresionantă câțime de energie anonimă?...

Sau un apaș al favorurilor, din mahalalele întunecoase, umede și infecte — revenind acasă, în zori, cu ochii tulburi, bricagul jilav de sânge cald și cămașa slăbită în tăvălelele nocturne?

Maurice Utrillo are în el toate harurile dumnezeirii și toate stricăciunile iadului.

MAURICE UTRILLO

Amestec tragic de lumină și întuneric. Sufletul lui: vijelie neagră, cu pauze simfonice.

Despre artistul acesta am auzit așa de multe ori că a murit, de morți năpraznice, încât, în ziua în care va muri cu adevărat, nu voi mai crede.

Iată, acum Utrillo s'o fi gășind, poate, căzut, în degradatoare beție, pe marginea unui canal; o fi zăcând, cu privirile nebune, în cămașa de forță a unui ospiciu, sau — ceiace e mai plăcut pentru imaginația noastră și pentru sufletul nostru — va fi migăind, la șevaletul lui, cu o scuină concentrare, una din acele obișnuite prăvelști umile, ale Parisului, căroră știe să le imprimc, laolaltă, o magnifică strălucire chromatică și o adâncă răscolitoare melancolie...

Curios!

Omul acesta, care are acum 45 de ani, nu-și poate aduce aminte nici când și nici pentru ce s'a hotărât la pictură.

El n'are, pentru lucrul lui, nici aceea posesiune care transformă pe unii artiști în surse inepuizabile, nici aceea afectare de despret pe cari alții o afișează cu hipocrită iudărânicie și permanentă lenie.

În existența lui, pictura cântărește tot așa de greu și tot așa de ușor, ca munca dulgherului sau a pescarului.

Nu are susceptibilități de fanfaron, nici incremeniri de orgoliu, nici descurajări de neputincios.

Povestea vieții lui zilnice e simplă și umilă ca o pagină de evanghelic.

Vagabondează pe străzi lăturalnice, bătrâne și desprețuite. Și, fără să gândească la pictură, privește la arbori, la

Cronica muzicală

CONCERTELE SIMFONICE POPULARE. — JUBILEUL SOCIETAȚII „CARMEN”. — ENESCU.

Concertele simfonice populare nu s'au deschis sub auspicii culturale prea ferice. Așteptam, negreșit, ca un bun gând educativ, acel care a prezidat la hotărârea ciclului, să rămână determinant și în privința întocmirii repertoriului și a execuțiilor. Dar întâmplătorul s'a vădit ca principiu de activitate la acest ciclu, chiar dela primul concert. Nu-i vorba, pe tabelele de afișaj de pe stradă, s'a putut remarca scrisul deosebit, cu litere mai groase, cu care era însemnat **Concertul** în la minor de Vivaldi, printre celelalte piese ce formau programul acestui prim simfonic. Fără altă explicațiune. Abia din programul-broșură ne-am putut dumeri că era vorba de „începutul ciclului — Evoluția Simfoniei”. Mărturisim că nu bănuim această ciudățenie. Ne făceam mai de gradă socoteală că, organizatorii concertelor, luați de valul istorismului — era doar vorba de istoria simfoniei — pregătesc un deosebit spectacol și nume: **Mircea Bârsan**, violonist, mai emosect decât ca dirijor, va lăsa laoparte bagheta, va înșfăcă vioara și arcușul și va **concerta** după metoda timpului lui Vivaldi, executând la vioară sau dirijând cu arcușul, după împrejurări, fermecătorul concert. Nu! Intenția era clar exprimată. Ciclu „Evoluția simfoniei” se deschidea cu Concertul pentru vioară de Vivaldi. Pe numele său adevărat, aceasta se chiamă **ignoranță**. Nici nu-o bănuiam atât de categorică la cei ce și-au asumat o parte din răspunderea educațiilor muzicale. Căci, să ne înțelegem, simfonia, ca gen, ca formă muzicală aparte, nici nu provine din forma muzicală concert, nici nu este folosită influențată, mai ales în acel timp, de forma și tehnica concertului. Ci toc-

mai din contră! Simfonia, în prima mătate a secolului al optprezecelea deci în epoca în care începe să se precizeze ca formă orchestrală particulară este împiedicată în „evoluția” sa tocmai de concertul instrumental. Kretzschmar desiguesc pe acest concurent al simfoniei ca „übermächtigen Nebenbuhler rival covârșitor. Și tot așa se exprimă Nef, în lucrarea sa asupra istoriei simfoniei. Iar la noi este înscris concertul ca premergător sau ca începutul evoluției simfoniei...

După această piesă de Vivaldi, urma programul: **Debussy** — Petite suite. Criteriu istoric sau contraste stilistice? Nu sezasam legătura. Or „bun plac” în educația muzicală a poporului?!

Al doilea simfonic popular a înălțat pur și simplu, ambițiunea istorică a tată de cel dintâi. Maestrul **Nonna-Olescu** se afirmă ca experimentat și priceput pedagog. Bine înțeles, pentru a încredința interesul muzical al publicului și pentru a contribui la educațiunea muzicală a maselor, principiul istoric este singurul de luat în seamă în alcătuirea programelor. Unitatea lor poate apoi fi realizată nu numai pe cale istorică. Ca și criteriul temporal, cel local poate fi deasemenea utilizat în acest scop, iar eclectismul poate fi adoptat în chipul acesta local pe școlile naționale cum poate fi stilistic, în general, sau variat în nesfârșite feluri de considerații estetice, tehnice, chiar sociale, și culturale. S'ar putea, de exemplu, alcătui programe simfonice de barock muzical, sau de romantism, pe școlile muzicale cunoscute, — romantismul în Franța, barockul în Germania, bunăoară, — apoi eclecticism și comparativ, — romantismul în Franța

oameni la ziduri — cu acea atenție distrată a omului care știe că e firesc să înfălcască în cale mercur aceiași arbori, oameni și ziduri.

Acasă, în atelier, își desemnează pe pânză, corect și meticulos ca un lucrător cu bucată, tabloul ce urmează să-l execute.

Cu penclul miuit în vopsea, atinge pe alburile dintre contururi, ici o pată de siniliu, dincolo o zare de roșuri palide, apoi câte-va accente de fiks, o fărâmiță de emeraud, sau o dără de citron.

Punctele acestea de reper cromatic, sunt fixate dela început cu o matematică precizie.

Utrillo abandonează sculele cu liniștea unui muncitor care și-a făcut partea lui de muncă peste zi — și pleacă la cârciumă.

După o spăimântătoare cantitate de alcool avalută, se întoarce acasă, împăcat.

A doua zi aceeași preumblare, aceeași contemplație distrată a prăvelștelor înfălcnite în cale, aceeași calmă aplicare în atelier.

Talentul, la el, este o fatalitate, cum pentru unii bogăția.

Nu-l minunează și nici nu-l stingherește.

Câte odată, numai, se întrebă, ca un copil nevinovat: ce naiba au oamenii cu mine, de mă tot laudă cu atâta lipsă de pudoare?

Apoi se reasează la lucru, și, conturu-

rile închiegate în ajun cu atâta cuminte atențiune, prind a se îmbrăca, încet, încet, în odăjdii de sârbătoare.

Ori care ar fi motivul lui Utrillo, el brodează întotdeauna în jurul, și pentru triumful, unui acord de alburii.

Alburii nevinovate, calde, comunicative, simple — și totuși de o extraordinară și neașteptată variație lăuntrică.

E în ele tot sufletul, greu de mister, al artistului — și aproape singurul element care imprimă operelor o neînșurabilă distincțiune.

Sub acest raport, Utrillo nu are corespondenți nici între contemporani, nici în trecut.

Firește, întreaga gamă coloristică este umitor acordată la cheia albului și susținută, fără greș, în aceeași cântare de sârbătoare tristă.

Misticism simfonic, transfigurând până la idealitate aspectele parisiene, poate cele mai vulgare, mai inexpressive, mai nebagate în seamă.

Povestea, în artă, e veșnic aceeași: marii creatorii — vorbim de creatorii cari rămân — au avut groază de extravagantele tehnice și de ațutudni revoluționare.

Au fost totdeauna firești și simpli.

Și, poate mai mult de cât s'ar fi cunoscut, de o modestie, pentru mulți dintre noi umilțoare...

N. N. TONITZA

Germania; — apoi programe în care terțiul local ar fi împreună cu cel temerar — simfonia, uvertura sau suita în Franța, Italia sau Germania în timpul revoluției franceze. Tot așa ar putea fi înțeles cel stilistic și de forme muzicale actul de vedere al culturii muzicale bune să fie hotărâtor și necurmat în seamă. Programul, în însăși economia întocmirii sale, trebuie să evidențieze principiul adoptat de organizatorul concertului, și să înlesnească o cât mai definitivă pătrundere a afinităților stabilite între piesele executate, și deci, o înțelegere mai completă împărțită la proprietățile stilistice din operele muzicale auzite.

Nonna-Otescu înțelege ce-i un program de simfonic popular. O suită (Rachmaninov), o simfonie (Haydn), un poem simfonic (Balakirew) și o uvertură (Wagner), iată un program — al celui de-al doilea simfonic popular — care dovedește îndecajuns competența pedagogică muzicală, gustul distinct, eclectismul ponderat al maestrului Nonna-Otescu. Păreră noastră de rău este numai că această elegantă și svelta înfățișare de dirijor se ține în rezervă, nu păsește cu totul mai cuprinzător în împlinirea necesităților de cultură simfonică ale maselor. Tatăl său, experiența și acțiunea sa trebuie să fie mai frecvent și în mai largă măsură folosite pentru propaganda simfonică inițiată de Fundațiunea culturală „Principele Carol”.

Nici al treilea simfonic popular nu a avut un program educativ, dar, în tot cazul, atrăgător, mai ales prin *Simfonia fantastică*. Dirijor a fost Henri Morin, cunoscut la noi și aplaudat de vre-o câțiva ani încoace deseori. Estimp, nu știm în ce pricină, nu mai purta toate pietrele scumpe pe care admirația publicului bucureștean i-le încrustase în coroașa de „regens” al orchestrei.

O sărbătoare, jubileul de 25 ani al societății „Carmen” și activității maestrului D. G. Kiriac, a avut darul să creeze o importanță strict muzicală a evenimentului și să-l impună ca o mândră sărbătoare a culturii românești, a triumfului originalității firii noastre, exprimate înfloritor de expresiv în cântecul popular. Au fost două zile de puternice emoțiuni, de idealism românesc strălucitor ca soarele de confirmare definitivă a adâncului, a sacrului izvor de cântec, ce curge în inimile noastre românești.

Și tot în această vreme, la Ateneu, Enescu, marele Enescu, exponentul genului muzical al rasei, slujia taina cea mare a cultului muzical...

GEORGE DIACU.

TEATRUL REGINA MARIA: *Sarlatanul de Emmerich Földes.* — Cel care ar căuta motivele artistice prin care să lămurască deosebita favoare de care se bucură anul acesta, autorii unguri, pe lângă directorii teatrelor particulare din București, greu ar găsi vreunul ce l-ar putea mulțumi. Molnar, văzut rar, uluitor prin meșteșugul ce-l ajută să surprindă naivitatea spectatorilor, dă impresia unui scriitor superior; jucat mai des, plictiseste. Teatrul lui, cu intrigă drăcească, lipsit de apropierea aceluși verosimil care dă impresia de viață, pluteste în sferile abstracte ale ideilor celor mai îndrăznețe adevărat fără să izbutească a convinge pe spectator. Căderea de care s'au bucurat aproape toate piesele lui, n'a răcit entuziasmul directorilor pentru ceilalți dramaturgi unguri.

Sarlatanul lui Földes a reabilitat succesul de cassă a lui Molnar... Explicația nu stă însă în valoarea piesei care nu este din cadrul melodramei, ci în jocul excelent al interpretilor. Cuprinzând toate elementele eficiente ale unei piese de succes (un student în medicină care fură pentru ca să trăiască, și care folosindu-se de diploma unui mort ajunge doctor celebru, pentru că știa multă carte. Descoperit este reneșat de însăși boșnavii vindecați etc., etc.), justificând pe eroi în mod sumar, nu este însă atât de neverosimilă, ca să nu înduioșeze. Și autorul n'a vrut altceva.

D. Störin, care încă odată prin jocul d-sale concentrat, sobru, a adevărat că este unul din cei mai mari actori ai noștri, este și cel care asigură succesul piesei. P puțin mai exterior și mai șgomotos și publicul ar fi zămbit. Il secundează cu succes d-na Marietta Sadoveanu, care s'a firmat ca o artistă cu calități deosebite. Din ansamblu menționăm pe d-nii Marcel Enescu, și Giurgaru.

TEATRUL NAȚIONAL: *Femeia îndărătnică de Shakespeare.* — Când teatrul nostru național, pierde din favoarea publicului, — fie din cauza pieselor originale, unele prea naive, fie din cauza unor vechituri măsoase și prost melodramatice din repertoriul străin, — face apel grabnic la uriasul din Stratford. Și succesul e asigurat. Nu credem să fie altul motivul reluării „Femeii îndărătnice”, când atâtea alte piese ale lui Shakespeare, nu au fost încă jucate de loc. Despre piesă, care s'a jucat și anii trecuți cu atâtea succes, e inutil orice comentariu.

O experiență ce s'ar putea face, costisitoare e drept, e să se încerce reprezentarea pieselor sale și cu debutanți. Succesul d-nei Marioara Teodorescu-Zimniceanu în *Catarina*, a fost însăși dovadă că d-sa poate fi socotită ca o mare artistă cu infinite resurse, trecând de la rolul *Tofanei* la al *Catarinei* cea îndărătnică, cu o ușurință uimitoare. D. Bulfin-ski, fără nici o rezervă poate fi numit ca cel mai desăvârșit interpret că comediilor Shakespeareane. Mai mult nu poate spera un actor.

INTERIMAR

RABINDRANATH TAGORE IN BUCUREȘTI

Sămbătă 20 și Duminică 21 Noembrie, Bucureștii au fost cinstiți de scurta vizită a poetului indian Rabindranath Tagore. Poetul a declamat din poemele sale și a povestit, într-o impresionantă poemă autobiografică, geneza darului său poetic:

Mulți sunt care mă întrebă cu ce mesaj vin în fața lumii. Dar nu e menirea poetului de-a aduce, direct, mesaje. El trebuie să rămână pasiv, instrument al inspirației destinând idealul etern, al frumosului desăvârșit. El este numai crăciul aceluiași mesaj proslăvit de flori, de stele, de valurile mării, de vântul furios.

După cum florile cântă mut cântecul etern, astfel ajutând omenirea să atingă idealul frumosului realizat, tot așa poetul exprimă aceeași năzuință fără a propovădui direct o filozofie sau o etică.

Și astfel vin către voi, nu ca un filozof sau ca un profet, dar ca un poet ce-și închină priosul de dragoste, slăvind idealul etern stăpânitor al lumii.

M'am născut într'un oraș din cele mai puțin atrăgătoare, din cele mai banale ale Indiei: Calcutta. Fără legături istorice cu trecutul, fără frumusețe, fără niciun farmec pentru suflet, colivie de cărămidă și de var. De acolo, nici o inspirație nu poate isori. Dar poate tocmai acest gol mi-a smuls din copilărie, strigătul către idealul de libertate dobândit prin împărțirea cu frumusețile naturii.

În petecul de pământ din jurul casei era un sir de palmieri. Mă îmbăta jocul soarelui prin frunziș ca și cum ar fi fost chemarea întregii păduri și povestea finurilor fabuloase de dincolo de oceanuri. Din acele împrejurimi meschine mi-am construit în suflet țara basmelor; din cioburile de frumusețe mi-am făcut un cuib de visuri. Eram un copil singuratic, visând în centrul lumii mele vizionare. Familia mea era ostracizată pentrucă tatăl meu era capul unei mișcări religioase, heterodoxe propovăduind vechile forme monoteiste.

Ca tovarăși am avut deci numai visuri, ca distractii, desfătări sufletesti.

Astfel mi-am trăit copilăria izolat în mulțimea șgomotoasă, într-o desăvârșită libertate de gândire, căci idei ortodoxe ori maniere convenționale nu mi-au fost impuse. În prașina familiei mele, numai artiști, filozofi, muzicieni, atmosferă unică de cultură și de artă. În această dezordonată dragoste de libertate am căpătat primele emoții literare, am luat contact cu magia ritmului. Pe neașteptate, îmi trece prin mâini o carte de poezie sanscrită, limbă perfectă pentru dezvoltarea logicii muzicale în forma sa metrică. Fără a le căuta înțelesul, le-am învățat de-a rostul, captivat de ritm, sorbind, din adâncul muzicii, senzația de eliberare a cugetului, pe care mi-o dădea șopăitul palmierilor adiați de vânt, când îmi vorbea de codrul îndepărtat, de vâutul mării.

CERCUL „SBURATORUL”

Duminică 21 c. în sediul săptămânalului „Sburătorului”, d. E. Lovinescu a citit un fragment, în care a caracterizat activitatea critică a d-lor Scurtu și Caracostea.

D. D. N. Teodorescu a citit o piesă în 5 acte „Albatrosul”. Poezii, d-nii Baltazar și Călinescu. Au asistat d-nele T. Lovinescu, Getta Cantunari, d-zele Bebs Delavrancea, Papadat, Sanda Movilă, Ticu Archip, Marga Nicolau și d-nii Camil Petrescu, G. Nichifor, Stelian Mateescu, Pompiu Constantinescu, I. Valerian, Anton Holban, etc.

TEATRALE

□ La Teatrul Național se fac ultimele repetiții ale noii lucrări dramatice a d-lui Victor Eftimiu, *GLAFIRA*, tragedie în cinci acte, în versuri.

E C O U R I

REDACTIONALE

□ Vizita marului poet indian Rabindranath Tagore ne-a reamintit o relație prețioasă despre școala dela Santiniketan. Reproducem din revista „Europe”, acest document de mare valoare, care ne introduce, în mod agreabil și familiar, în chiar particularitățile disciplinei și filosofiei înțeleptului dela Santiniketan.

SCRIITORII

□ D. Marcel Romanescu a pus sub tipar un volum de poeme, căutând viața curtezanei **Hermanoza din Corint**.

□ D. Al. Popescu-Telega tipărește un roman, **„Rătăcirile lui Ion Vanca”**, la institutul „Scrisul Românesc”, Craiova. Volumul va apărea în Decembrie.

□ A apărut **„Almanahul județului Satu-Mare”**, anul III, întocmit de A. Davidescu, redactor șef la ziarul „Satu-Mare”.

□ Tipografia „Corvin”, Sătmar.

□ Va apărea în bibliotecă **„Semănătorul”** din Arad, volumul de studii, intitulat **„Între cărți”** de d. T. Păunescu-Ulm.

GENIU ȘI TALENT

În redacția lui „Nouvelles littéraires” a pătruns de bună seamă un epigramist compatriot de-al nostru. De câteva numere, hebdomadarul parizian publică ecouri și anecdote, al căror tăle ne-am grăbit să-l subliniem și în numărul trecut când am reprodus notița despre Bernard Shaw și d. Mihail Dragomirescu.

În ultimul număr, misteriosul colaborator publică sub titlul de mai sus următoarea epigramă la adresa directorului „Falange”:

„În cursul unui interview referitor la literatura timpului său, José-Maria de Heredia se arătase de o amabilitate extraordinară față de confrății săi. În clogile pe care li le făcea, cuvântul geniu revenea fără încetare.

— Dar, îi zise în cele din urmă reporterul, dar dv. maestre?

— O! eu, vezi d-ta, îi răspunse Heredia, cu am numai talent, numai că ăsta-i ceva mai greu de avut”.

REFORMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

D. profesor universitar **C. Rădulescu-Motru**, a acordat ziarului „Politica”, un interview pe tema reformei învățământului și a extinderii filosofiei. Din obiecțiunile așa de interesante ale d-lui C. Rădulescu-Motru, reținem:

Am auzit iarăși tot din ziare, că filosofia este pusă la baza învățământului secundar. Care filosofie? Una luată din cărțile străine? O filosofie oficială, sau mai bine zis superficială? Filosofia la baza învățământului este una, și ridicarea învățământului filosofic în liceu este alta. Ridicarea ar fi binevenită, fiindcă până acum acest învățământ nici nu era luat în serios. Dar ca bază a învățământului secundar, filosofia are puțini partizani. Mai sunt contra ei, aceia cari pun interesele de Stat deasupra intereselor științifice. Consolidarea națională a Statului se face mai bine pe baza religiei, a istoriei naționale, sau a literaturii naționale decât a filosofiei. Apoi ce scop se urmărește cu filosofia? Unificarea în chip mai temeinic a diferitelor obiecte ale învățământului? Aceasta este un scop extra-pedagogic. Adevăratul pedagog urmărește să lege obiectele învățământului secundar de aptitudinile copilului, și nu de armonia cerută de unitatea științelor. Unitatea științelor este în curs de devenire, și poate nu va ajunge realitate niciodată. Unitatea sufletului copilului este o unitate existentă. De

ce să sacrificăm aceea ce există pentru aceea ce va fi să devină într'un viitor îndepărtat...?

Mă s'a spus că proiectul cel nou ar urmări prin filosofie să formeze cetățeni apti pentru lupta victii. Cred că acest scop nici nu va fi-gura în expunerea de motive, fiindcă este puțin serios. Filosofia cultivă mai mult simțul critic, decât simțul practic. În orice caz pentru formarea sufletului cetățenesc filosofia nu se bucură de vreun drept de monopol.

Nu mă îndoiesc, că proiectul ministrului Petrovici va fi bine aranjat, și mă ables va fi cu talent expus și susținut. Mă îndoiesc însă că roadele lui vor fi apreciabile. Boala de care suferă învățământul nostru secundar este mai adâncă decât poate s'o ajungă medicamentele filosofice. Ministrul nostru luptă cu simptomele și lasă neatinsă cauza bolii.

TEATRALE

□ Piesa d-nei Sarina Casvan-Pas, **„CALVARUL”**, s'a citit în comitetul de lectură al Teatrului Național.

În curând se va anunța data reprezentării.

□ Teatrul Popular a pus în repetiție, drama **„Contra Patriei”**, în cinci acte de d. profesor Nicolae Iorga.

□ Sâmbătă 27 ert., ora 3 p. m., va avea loc la Teatrul Popular premiera piesei pentru copii **„Familia Chiț-Chiț”** de d. Ion Pas, cu concursul întregului ansamblu al Teatrului.

REVISTE

Indemnul

Din Tg.-Mureș-Ozorheiul, pe care Dinicu Golescu îl glosează în cunoscuta călătorie de acum un veac prin „Maros-Vagabond”, unde sunt români puțintei — ne vine o revistă frumoasă și de o înaltă tinută literară.

„Indemnul” e în anul al 4-lea și apare ca revistă de cultură generală a societății de lectură a liceului „Al. Papiu Ilarian” din Tg.-Mureș. Din cuvintele pentru drum pe care le publică în fruntea revistei redactorul de astăzi, d. O. Păpădia, desprindem toată munca tânără și idealistă a celor ce au editat „Indemnul”, ca și hotărârea de a continua această revistă, într'un centru de vitregă cultură românească.

Dacă am adăoga cât de îngrijite sunt contribuțiile literare din interiorul revistei; un portret literar al lui Duhamel și o traducere din „Confession de minut” a aceluiași, versuri corecte, etc., dacă am aminti cronica și poezia pură a întregii fascicole — am accentua obligația pe care atât localității cât și ceilalți iubitori de cultură românească o au de a sprijini frumoasa faptă culturală care o realizează, la Tg.-Mureș, revista „Indemnul”.

GANDIREA (VI. 6—8), Iulie—Septembrie, 1926, cu următorul cuprins: Grigorescu de **Francisc Șirato**; **Monotonie** (poezie) de T. Argezei; **Mărturisiri** de Elena Văcărescu; **Mă vreau în munți** (poezie) de Zăbăria Stancu; **Urâtul** de Gib. I. Mihăescu; **Din „Chilimiri oltenesti** (poezie) de Radu Gyr; **Craii de Curtea-Veche** de Mateiu Ion Caragiale; **Eu și țara mea** (poezie) de Elena Văcărescu; **Dezaxarea** de Petre Marcu; **Cuvinte despre „Arta nouă”** de Stelian Matcescu; **Un alt Pirandello** de Alex. Marcu; **Problema cărții** de Em. Bucuță; **Un conflict moral și Imaginar** de Cezar Petrescu; **Ideii, oamenii & faptele**, Elena Văcărescu de V. Munteanu; **Cronica literară**, Alesandri ca descriptiv de T. Vianu; **Cronică mărunță** de Cezar Petrescu;

Ilustrații: Copertă de Grigorescu; pliment: Reproduse după lucrări premiate la salonul oficial; **Desene interior** de Demian.

CARTI PRIMATE

□ **ION I. NEDELESCU**: **Codul** al rei și regulile duelului, cu o prefață d. general Gh. Cantacuzovo. (Lucrare probată de Ministerul de război, Marșat major). Imprimeria Principele C. rol 1926.

□ **ION CLOPOTEL**: **Direcția** realului social-economic (Unde munca și timpul n'au nicio valoare. — Aspecte satelor din văile Crișului Alb și Arșului. — Anchetele sociografice și climatice practice. — Necesitatea Monografiilor regionale. — Problema șiloi). Ed. revistei „Societatea de măm 1926. Lei 40.

□ **IORIA PETRA-PETRESCU**: **M și compătimitărea socială în literatură** Conferință. Buletinul 46 al desp. Sib al „Asociațiunii”. Sibiu, 1926.

28 Noembrie, 1852: S'a născut în Ursu (Bănat), cunoscutul patriot T. Păcățianu, autorul vestitei colecții de documente **„Cartea de aur”**.

1865: V. A. Urechia a ținut la Atena Romîn o conferință, vorbind despre **„Fbula și fabulistul Chichindeal”**.

1876: A murit în Buzurești Gheorghe Costaforu.

1878: S'a născut în București, poetul Hildebrand Frolo.

1893: Apare în București **„Vieța”**, revistă săptămînală ilustrată, condusă de A. Vlahuță și Dr. Alceu Urechia.

1915: A murit N. Culiianu.

29 Noembrie, 1836: S'a născut Eugen Costaforu.

1883: S'a născut în Brăila pictorul Matei Teșanu.

30 Noembrie, 1867: Ștefan Velescu vorbit la Ateneul Romîn **„Despre Teatru”**.

1903: Apare în București revista **„Taru lui Hübsch”**, sub redacția lui Al. Cazaban.

1 Decembrie, 1884: S'a născut în Brașov poeta Ecaterina Pităș.

1903: Apare în Iași revista literară, sociologică **„Reînvierea”**, condusă de Al. D. Xenopol și Rîșia.

— Apare în Iași revista **„Mihail Eminescu”**.

2 Decembrie, 1812: S'a născut Iacob Mureșianu.

1865: C. Stăncescu a vorbit la Ateneul Romîn despre **„Origina și Istoria Artelor”**.

1871: S'a născut în Rîmnicu-Vâlcea juristul Ion Th. Florescu.

1879: Apare în București revista muzicală **„Lyra romînă”**.

1899: Apare în București **„Romînia Jună”**, ziar național independent, sub conducerea lui Nicolae Basilescu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Ovid Densusianu, N. Iorga etc.

1901: Apare în București revista **„Semănătorul”**, sub direcția lui A. Vlahuță și G. Coșbuc.

1902: A murit scriitorul bucovinean Mihail Tețiman.

3 Decembrie, 1846: S'a născut la Craiova, C. Leonardescu.